

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Turvallisuustapahtuma Puoli- matkan alakoulussa keväällä 2011

Jonna Toivanen ja Marjo-Riitta Uutinen

2011 Laurea Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

Turvallisuustapahtuma Puolimatkan alakoulussa
keväällä 2011

Jonna Toivanen
Marjo-Riitta Uutinen
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2011

Jonna Toivanen ja Marjo-Riitta Uutinen

Turvallisuustapahtuma Puolimatkan alakoulussa keväällä 2011

Vuosi 2011 Sivumäärä 90

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää turvallisuustapahtuma Hyvinkään Puolimatkan 1. ja 2. luokkalaisille. Tapahtuman tavoitteena oli tukea koululaisten turvallista käyttäytymistä kouluympäristössä ja koulumatkalla. Opinnäytetyön tilasi Hyvinkään kaupungin koti- ja vapaa-ajan tapaturmatyöryhmä. Teoreettisena pohjana opinnäytetyösämme olivat erilaiset tapaturmateoriat, muun muassa Anderssonin ja Menckelin tapaturmateoria sekä Haddonin matriisi. Turvallisuustapahtuman ohjauksen pedagogisena lähtökohtana käytimme sosiokonstruktivistista oppimiskäsitystä. Turvallisuustapahtumassa käytetyt ensiapuohjeet laadittiin voimassa olevien ohjeistuksien mukaan.

Turvallisuustapahtuma toteutettiin 20.4.2011 Puolimatkan koululla. Tapahtumaan osallistui yhteensä yli 100 alakoululaista. Tapahtuman pituus oli kolme tuntia, jonka aikana oppilaat kiersivät kymmenellä eri rastilla. Tapahtuman sisältönä oli muun muassa koulutapaturmien ensiapu ja liikenneturvallisuus. Turvallisuustapahtuma oli luotu 8-vuotiaan kuvitteellisen koululaisen, Onnin ympärille. Päivän päätteeksi lapsille jaettiin turvallisuuskansiot, jotka sisälsivät yhteistyökumppaneiden lahjoittamia turvallisuuteen liittyviä esitteitä ja tuotteita.

Turvallisuustapahtuma suunnittelua ja toteutusta arvioitiin tapahtuman päätteeksi jaetulla kyselylomakkeella. Kyselylomake perustui kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Kyselylomakkeita jaettiin 19 ja niistä palautui 15. Tulosten perusteella tapahtuman suunnittelussa ja toteutuksessa onnistuttiin hyvin. Vastaajien mielestä tapahtuma oli toimiva kokonaisuus, ja se edisti muun muassa lasten valmiuksia toimia ensiaputilanteissa. Vastaavanlaisten tapahtumien kautta pystytään antamaan lapsille tietoja ja taitoja, joiden avulla he voivat edistää omaa ja muiden turvallisuutta. Koululaiset oppivat myös tunnistamaan vaaratilanteita ja sitä kautta välttämään niitä.

Asiasanat: Lapsi, tapaturmat, ennaltaehkäisy, ensiapu

Jonna Toivanen and Marjo-Riitta Uutinen

Safety event, in Puolimatka's primary school in the spring 2011

Year	2011	Pages	90
------	------	-------	----

The purpose of the thesis was to organize a safety event in Hyvinkää Puolimatka's primary school for the first and second class pupils. The event aimed to support children with safe behavior in the school environment and on their way to school. The thesis was commissioned by the City of Hyvinkää - home and leisure accident group. The theoretical part consists different accident theories, such as Andersson's and Menckel's accident theory and the Haddon matrix. As a pedagogical starting point we used the socio-constructivist view of learning. Emergency safety instructions used in the event were drawn up according to current guidelines.

The event took place on April 20, at Puolimatka's school. When it was attended by more than 100 primary school pupils. The event lasted three hours, during which the pupils went through ten different tasks. The content of the event was to include school sports first aid and road safety. The event was created around a fictional 8-year-old schoolboy called Onni. In the end of the day all the children were given a security folder, which included safety-related brochures and products donated by our co-operation partners.

The planning and the implementation of this event was assessed with by a questionnaire given to a few participants at end of the event. The approach was quantitative. Questionnaires were distributed for 19 subjects and 15 were returned. The results indicated that both planning and implementation were very successful. Respondents felt that the event was a fully functional combination and helped children to act in first aid - and emergency situations. Similar types of events can give children the knowledge and skills to promote their own and the others' safety. School children also learn to recognize dangerous situations and through this avoid them.

Keywords: Child, accidents, prevention, first aid

Sisällys

1	Opinnäytetyön tausta, tarve ja tarkoitus.....	7
1.1	Tausta	7
1.2	Tarve	8
1.3	Tarkoitus.....	9
2	Koulutapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu	9
2.1	Tapaturma ja tapaturmateoriat	9
2.2	Koulutapaturmat ja niiden syytekijät	13
2.2.1	Koulutapaturmat	13
2.2.2	Koululaisen kehitys syytekijänä.....	13
2.2.3	Kouluympäristö	15
2.3	Koulutapaturmien ehkäisyn työmenetelmät	15
2.4	Yleisimpien koulutapaturmien ensiapu.....	16
2.4.1	Hätäilmoituksen tekeminen ensiaputilanteessa	17
2.4.2	Tuki- ja liikuntaelinten vammojen ensiapu.....	18
2.4.3	Aivotärähdyksen ensiapu.....	19
2.4.4	Haavojen ja palovammojen ensiapu	20
2.4.5	Tajuttoman ensiapu	21
2.4.6	Painelu-puhalluselytys	22
2.5	Ohjaaminen	23
2.5.1	Ohjauksen pedagogiset lähtökohdat	23
2.5.2	Ohjausprosessi	24
2.5.3	Ryhmäohjaus	26
3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	27
4	Turvallisuustapahtuman järjestäminen Puolimatkan alakoulussa	28
4.1	Turvallisuustapahtuman suunnittelu.....	28
4.2	Turvallisuustapahtuman toteuttaminen.....	30
4.3	Turvallisuustapahtuman arvioiminen	32
4.3.1	Arvioinnin tutkimukselliset menetelmät	32
4.3.2	Palautekyselyn tulokset	35
4.3.3	Turvallisuustapahtuman itsearviointi.....	36
5	Pohdinta	36
5.1	Tulosten tarkastelu	36
5.2	Ohjauksen luotettavuus.....	38
5.2.1	Ohjauksen suunnittelun ja toteutuksen luotettavuus.....	38
5.2.2	Ohjauksen arvioinnin luotettavuus.....	38
5.3	Kehittämishaasteet	40
	Lähteet	42

Kuvat ja taulukot	44
Kuviot	46
Liitteet.....	49

1 Opinnäytetyön tausta, tarve ja tarkoitus

1.1 Tausta

Hyvinkäällä käynnistyi vuonna 1998 tapaturmien torjuntakokeilu. Kokeilu käynnistyi tehostetulla liikenneturvallisuustyöllä. Keväällä 1999 projektiorganisaatiota laajennettiin muodostamalla kuusi projektiryhmää (lapset, nuoret, aikuiset, vanhuksat, vammaiset sekä tiedotus ja seuranta). Mukana toiminnassa oli myös kansalaisjärjestöjen edustajia ja seurakunta. Kunnassa toimiviin yrityksiin ryhdyttiin rakentamaan yhteyksiä. Yhteistyö Laurea-ammattikorkeakoulu Hyvinkään kanssa käynnistyi eri osahankkeiden puitteissa. (Koivukoski, Lounamaa ja Merjama 2002, 28.)

Liikenneturvallisuustyö laajeni kattavaksi turvallisuuden edistämisen ja tapaturmien ehkäisemisen työksi vuoden 1999 lopulla. Vuonna 1998–2000 toteutettiin kokeilu- ja kehittämishanke nimeltään 24 turvallista tuntia Hyvinkäällä. (Hyvinkää 2009.) Pilotissa mukana olivat Stakes, Työterveyslaitos ja Liikenneturva, jotka seurasivat sitä vuoden 2001 alkupuolelle asti. (Koivukoski ym. 2002, 58.) Hankkeen päätyttyä päätettiin turvallisuushanketta jatkaa pysyvänä toimintamuotona (Hyvinkää 2009). Tapaturmien ehkäisytyötä pyrittiin saamaan tutuksi Hyvinkääläisille. Hankkeelle suunniteltiin logo ja hanketta tuotiin esille erilaisissa tapahtumissa ja tilaisuuksissa. (Koivukoski ym. 2002, 29.)

Pilottihankkeen tavoitteeksi asetettiin tapaturmalukujen lasku, kokonaisvaltaisen turvallisuuskäsitteen esiintuominen, aktiivinen ja kokonaisvaltainen tapaturmien torjuntatyö osaksi kaikkea kunnan ja muiden kunnassa toimivien tahojen toimintaan sekä nollariskin-ajattelumallin ymmärtäminen ja sisäistäminen. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin tapaturmien tilastointijärjestelmän ja -menetelmän luominen, tietoisuus käynnissä olevista turvallisuuteen liittyvistä projekteista sekä turvallisuustyötä tekevästä tahoista ja näiden yhteistiedoista. Keskeisimpänä tavoitteena oli luoda ajattelutapa, jossa kuntalaiset itse puuttuvat havaitsemiinsa puutteisiin ja riskeihin ympäristössään. (Koivukoski ym. 2002, 16–17.)

24 turvallista tuntia Hyvinkäällä-hankkeen tärkeisiin työryhmiin kuuluvat liikenneturvallisuustyöryhmä, koti- ja vapaa-ajan tapaturmatyöryhmä (KOVA) ja asumisterveysryhmä. KOVA-työryhmän päätavoitteena on ehkäistä kotitapaturmia laaja-alaisesti. Tavoitteena on kehittää turvallisuuskulttuuria ja puuttua olemassa oleviin ongelmakohtiin sekä tehostaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Lisäksi tavoitteena on tiedottaa kuntalaisia ajankohtaisista asioista sekä järjestää aiheeseen liittyvää koulutusta. KOVA-työryhmä on esimerkiksi järjestänyt valtakunnallisena tapahtumapäivänä päiväkotilapsille piirustusnäyttelyn aiheesta ”Turvallinen koti”. Tavoitteena näyttelyssä oli herättää keskustelua kodin turvallisuudesta ja saada kuva siitä, miten lapsi kokee turvallisen kodin. (Hyvinkää 2010a.)

Vuodesta 2003 lähtien Hyvinkään kaupunki on kuulunut ensimmäisenä suomalaisena kuntana WHO:n alaiseen Safe Community-yhteisöön (Hyvinkää 2010). Tapaturmien ehkäisemisestä kiinnostuneet kunnat voivat saada Safe Community -tunnuksen, jonka saavuttamiseksi on määritelty kansainväliset tunnusmerkit (Koivukoski ym. 2002, 7–8). Jäsenyyden saa kunta, jossa on pitkäjänteisesti tehty yhteistyötä turvallisuusasioissa, kartoitettu riskipaikkoja ja edistetty tapaturmien torjuntaa (Hyvinkää 2010b).

Vuonna 2002–2004 on myös toteutettu valtakunnallinen koulutapaturmien ehkäisy- hanke. Hankkeen tarkoituksena oli tutkia koulujen turvallisuutta ja koulutapaturmia sekä kehittää menetelmiä koulutapaturmien vähentämiseksi ja turvallisuuden edistämiseksi. (Heikkilä ym. 2005, 9.) Laurea-ammattikorkeakoulu on tehnyt paljon yhteistyötä 24 turvallista tuntia Hyvinkäällä organisaation kanssa. Organisaatioon vuosina 1998–2003 on osallistunut Laurean lehtori Eine Pajunen, ja tuona aikana on myös tehty esteettömyyskartoitukset Hyvinkäällä. Vuonna 2004 Hyvinkäällä toteutettiin valtakunnallinen koulutapaturmahanke, johon myös Hyvinkään 24 turvallista tuntia osallistui. (Rimpilä-Vanninen 2011.)

Hyvinkään kaupungin työryhmään kuului lehtori Pirkko Rimpilä-Vanninen, jonka ohjauksessa hankkeeseen tehtiin muun muassa vaara-analyysyjä Hyvinkään ammattikouluun, Paavolan kouluun, Hämeenkadun kouluun ja Pohjoispuiston kouluun. Laurea on myös toteuttanut vuosina 2007–2009 koulutustilaisuuksia koskien vanhusten tapaturmien ehkäisemistä, lasten tapaturmien ehkäiseminen kodissa, asumisterveys: selvitykset asumisterveydestä ja turvallisuudesta sekä nastoitukseen liittyvän tutkimuksen. Vuonna 2010–2011 Laureasta tuotetaan myös opinnäytetyöt lastenneuvoloiden ikäkausittaiset tapaturmaesitteet 0–4 vuotiaille, lasten tapaturmien ennaltaehkäisy perhepäivähoidossa ja lasten tapaturmien ennaltaehkäisy lastenneuvoloissa. Lisäksi tehdään julisteet Hyvinkään 24 turvallista tuntia organisaatiolle. (Rimpilä-Vanninen 2011.)

Tapaturmat ja väkivalta ovat Suomessa edelleen keskeisimmät lasten ja nuorten turvallisuutta uhkaavat tekijät. Tapaturmien yleisyyteen vaikuttavat niin yksilölliset kuin kontekstuaalisetkin tekijät. THL asetti vuonna 2008 ohjausryhmän valmistelemaan Kansallista lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelmaa. Tavoitteena on alle 25-vuotiaiden tapaturmista, itsensä vahingoittamisista ja väkivallasta aiheutuneiden terveyden menetyksien vähentäminen. (Markkula & Öörni 2009, 9, 17–18.)

1.2 Tarve

Lapset viettävät suuren osan ajastaan kouluissa, jossa he oppivat elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Opiskeluyhteisön rooli on merkittävä hyvien turvallisuusvalmiuksien ja asenteiden luomisessa. (Markkula & Öörni 2009, 83.) Jokaisen lapsen oikeuksiin kuuluukin kasvaa turvalli-

nessa ympäristössä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasten on saatava kasvaa ja kehittyä mahdollisimman terveellisissä ja turvallisissa oloissa, ja heidän vanhemmilleen tulisi tarjota tietoa esimerkiksi tapaturmien ehkäisystä. (Heikkilä ym. 2005, 9.)

Tapaturmien ennaltaehkäisy ja ensiapu on tärkeä osa koululaisten terveyttä. Tilastokeskuksen mukaan 5–14-vuotiaiden lasten toiseksi yleisin kuolinsyy vuonna 2008 oli tapaturmat. Tapaturmista johtuvien sairaalahoitojen määrä ei ole vähentynyt viimeisen 20 vuoden aikana. (Tilastokeskus 2010.) Tämän vuoksi peruskouluissa on ensiarvoisen tärkeää toteuttaa turvallisuuskasvatusta. Turvallisuuskasvatuksen avulla lisätään oppilaan tietoa turvallisuuteen liittyvissä asioissa ja annetaan oppilaalle valmiuksia selviytyä tapaturmatilanteista. (Kotitapaturma 2011.)

Lapset ja nuoret ovat erityisasemassa tapaturmien ehkäisytyössä. Tämä johtuu siitä, että lapset ovat haavoittuvaisempia kuin aikuiset, koska lasten elinympäristö on aikuisille suunniteltu, joten he eivät osaa aina arvioida tilanteiden tai tuotteiden mahdollisia vaaroja. Lapsilla on kuitenkin oikeus terveyteen ja turvalliseen ympäristöön sekä heidän tapaturmillaan on suuri taloudellinen merkitys yhteiskunnalle. (WHO 2005, 10.) Tarvetta tämän kaltaiselle opinnäytetyölle on, koska kouluissa tapahtuu edelleen koulutapaturmia. Laurea-ammattikorkeakoulun lehtori Pirkko Rimpilä-Vanninen neuvotteli meidän opiskelijoiden antamasta aiheesta KOVA-työryhmässä. Opinnäytetyömme kohteeksi valittiin Puolimatkan koulu.

1.3 Tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on järjestää turvallisuustapahtuma Hyvinkään Puolimatkan alakoululaisille. Tapahtuman sisältönä on koulutapaturmien ensiapu ja liikenneturvallisuus. Tapahtumalla pyrimme tukemaan koululaisten turvallista käyttäytymistä kouluympäristössä ja koulumatkalla. Tarkoituksena on myös antaa lapsille valmius toimia ensiapua vaativissa tilanteissa. Turvallisuustapahtuma pidetään Hyvinkään Puolimatkan ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille. Tapahtumapaikkana ovat Hyvinkään Puolimatkan koulun tilat ja tapahtumaan osallistuu noin sata 7–8-vuotiasta oppilasta.

2 Koulutapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu

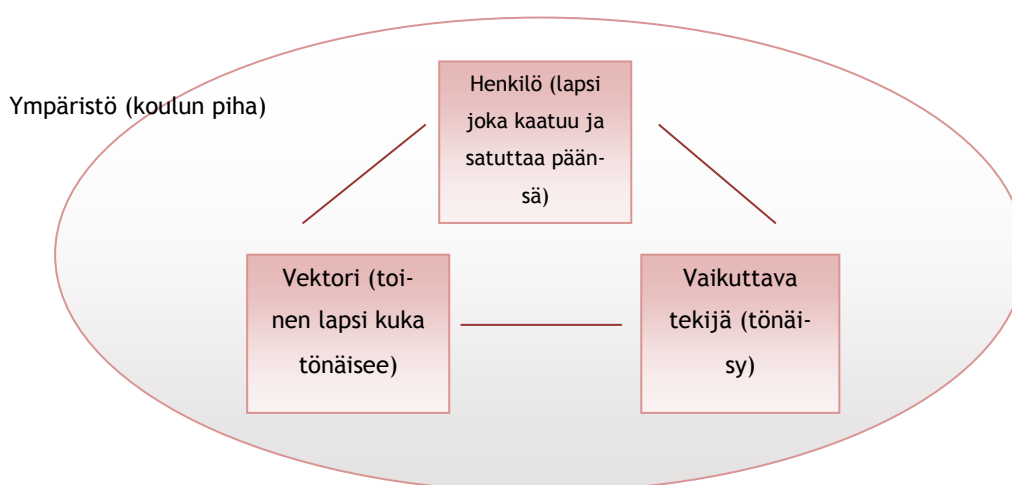
2.1 Tapaturma ja tapaturmateoriat

Tapaturma määritellään fyysiseksi vaurioksi, joka on seurausta siitä, että ihminen joutuu ylittäen alttiiksi sietämättömälle energian määrälle, joka ylittää fysiologisen sietokyvyn. Energia, joka aiheuttaa vahingon voi olla mekaanista, säteilyä, lämpöä, sähköä tai kemiallista.

Tapaturmaan voi johtaa myös yhden tai useamman elintärkeän elementin puute, esimerkiksi hapen puute hukkumisen yhteydessä. (Holder ym. 2001, 5.)

Tapaturmat ovat ehkäistävissä olevia onnettomuuksia. Tapaturmiin johtava prosessi voidaan pilkkoa osiin ja tapaturman mekanismeja, seurauksia, vaikutuksia sekä yhteyksiä muihin tekijöihin voidaan analysoida. Tapaturmien analysoinnilla on keskeinen osa tapaturmien ennaltaehkäisyssä. Tapaturmien analysoimiseen ja ennaltaehkäisyyn on olemassa lukuisia malleja ja teorioita. Niiden avulla voidaan arvioida, mitkä asiat lisäävät tapaturmariskiä. Teorioiden ja mallien avulla voidaan myös suunnitella mihin ja missä vaiheessa ennaltaehkäisyn työkaluja olisi tarpeen käyttää. (MLL 2009, 8–9.) Seuraavissa kappaleissa käsitellään muutamia teorioita ja malleja ennaltaehkäisyn välineinä.

Epidemiologisessa mallissa erotetaan neljä eri tekijää, jotka tapaturmatilanteessa vaikuttavat toinen toisiinsa ja siihen tapahtuuko tapaturma vai ei. Nämä neljä tekijää ovat henkilö (jolle tapaturma tapahtuu), vaikuttava tekijä (voima tai energia), vektori (henkilö tai esine, joka käyttää voimaa, siirtää energiaa tai estää sitä siirtymästä) ja ympäristö (tilanne tai olosuhteet, jossa tapaturma tapahtuu). Tämän avulla voidaan tunnistaa tekijät, jotka vaikuttavat epidemiologisen mallin mukaan tapaturmaan. Tekijöitä voidaan analysoida yhdessä tai erikseen ja mallia voidaan käyttää avuksi mietittäessä tapaturmien ennaltaehkäisyä. Tapaturmien syytekijöitä mietittäessä ei pidä keskittyä vain välittömiin syihin, vaan on huomioitava myös lähtökohdat ja alkutekijät, esimerkiksi asenteet ja olosuhteet, jotta voitaisiin päästä parempiin tuloksiin tapaturmien ennaltaehkäisyssä. (Holder ym. 2001, 6 - 8.) Kuviossa 1 on kuvattu neljä osatekijää, jotka ovat osallisina tapaturmaan ja vaikuttavat tapaturman tapahtumiseen ja toisiinsa.

Kuvio 1. Epidemiologinen malli, mukailtu (Holder ym., 2001, 7).

William Haddon Jr. kehitti 1970-luvulla työvälineen, jolla pystytään tarkastelemaan samanlaisesti tapaturmaan vaikuttavia osatekijöitä sekä tapaturman aikavaiheita (taulukko 1). Mallia voidaan käyttää analysoitaessa kaikenlaisia tapaturmia ja suunniteltaessa interventioita. Sen avulla löydetään sopiva interventio (primaari-, sekundaari- tai tertiaaripreventio) oikeaan aikaan tapaturman ehkäisemiseksi tai pienentämään tapaturmasta aiheutunutta vahinkoa. Primaaripreventiolla tarkoitetaan tapaturman ehkäisemistä tai tapaturmasta seuraavien vammojen ennaltaehkäisemistä (esimerkiksi suojaruusteet urheilussa), sekundaaripreventio käsittää varhaisen diagnosoimisen ja oikeanlaisen hoidon tapaturmaan (esimerkiksi nopeasti aloitettu ensiapu tapahtumapaikalla) ja tertiaaripreventiolla pyritään ehkäisemään vammojen paheneminen tai vakavampien vammojen syntyminen. (Holder ym., 2001, 9 - 10; MLL 2009, 9 - 10.)

Taulukko 1. Haddonin matriisi, mukailtu (MLL 2009, 10).

	Ihminen	Vektori	Fyysinen ympäristö	Sosiaalinen/ekonominen ympäristö
Ennen tapahtumaa (primaaripreventio)	Onko ihminen altis tai puolustuskyvytön riskille?	Onko vektori vaarallinen?	Onko ympäristö vaarallinen? Vaaraa vähentävät/lisäävät tekijät?	Edistääkö vai estääkö ympäristö riskinottoa ja vaaraa?
Tapahtuma (sekundaaripreventio)	Kykeneekö ihminen kestämään häneen kohdistuvaa voimaa tai energiaa?	Onko vektori varustettu suojuuksilla?	Vaikuttaako ympäristö vammaa lisäävästi tapahtuman aikana?	Vaikuttaako ympäristö vammaa lisäävästi tapahtuman aikana?
Tapahtuman jälkeen (tertiaaripreventio)	Kuinka vakava vamma tai haitta on?	Lisävaikuttaako vektori vammaan tapahtuman jälkeen?	Aiheuttaako ympäristö lisävaikutuksia vammaan tapahtuman jälkeen?	Myötävaikuttaako ympäristö toipumiseen?

Haddon kehitti 1970-luvulla myös 10-kohtaisen mallin (Haddon's ten strategies) tapaturmien ehkäisemiseksi. Mallin mukaan olennaisin asia tapaturmien ennaltaehkäisyssä on estää haitallisen energian ja ihmisen kohtaaminen. Eli pyritään pitämään nämä kaksi asiaa erillään mahdollisimman pitkään. Mallin avulla voidaan nähdä kuinka monella eri tavalla voidaan vähentää tapaturmavaaraa. (Andersson & Menckel 1995, 761.) Kymmenen kohtaa, joilla voidaan vaikuttaa tapaturmavaaraan Haddonin mallin mukaan ovat: poista tapaturmavaaran aiheuttaja, erota tapaturma-altis ihminen ja vaaran aiheuttaja, eristä tapaturmavaaran aiheuttaja, pyri muuttamaan vaaran aiheuttajaa, varusta tapaturma-altis ihminen, kouluta sekä ohjaa tapaturma-altista ihmistä, varoita tapaturma-altista ihmistä, valvo tapaturma-altista ihmistä, pelasta tapaturman uhriksi joutunut ja kuntouta tapaturman uhriksi joutunut (Kotitapaturma 2008a.)

Anderssonin ja Menckelin (1995, 759-762) tapaturmamallin mukaan tapaturma on ihmisen, välineen ja ympäristön epäonnistuneen vuorovaikutuksen tulos. Ihmisen suorituskyky ei ole koskaan täydellistä, ja tapaturma voi sattua, jos tilanne vaatii enemmän mihin ihminen kykenee. Anderssonin ja Menckelin mukaan tapaturman syntyminen sekä tapaturman ehkäiseminen voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen. Nämä ovat: vaihe ennen tapaturmariskin olemassaoloa (pre-risk), vaihe jolloin tapaturmariski on olemassa (risk), tapaturmavaihe (accident) ja vammautumisen vaihe (injury). Tapaturman ennaltaehkäisemiseen ja tapaturman vakavuuteen voidaan vaikuttaa kaikissa neljässä vaiheessa. Primaaripreventio kohdistuu kolmeen ensimmäiseen vaiheeseen, sekundaaripreventio kolmannen ja neljännen vaiheen väliin ja tertiäripreventio kohdistuu viimeiseen vaiheeseen.

Tapaturmien ehkäisemisessä on tärkeää syytekijöiden tunnistaminen ja näihin vaikuttaminen. Myös Andersson ja Menckel nimeävät tapaturmien syytekijöiksi ihmisen, vaikuttavan voiman, välineen ja ympäristön. Syytekijät tunnistamalla sekä niihin vaikuttamalla voidaan estää tapaturma tai vaikuttaa siihen, miten vakava tapaturmasta muodostuu. Anderssonin ja Menckelin mukaan tapaturman ehkäisy voi ulottua kolmelle eri toiminnan tasolle: yksilö- (individual), ryhmä- (meso) sekä yhteiskuntatasolle (macro). Ryhmätasolla tarkoitetaan tässä kaikkea, mikä jää yksilön ja yhteiskunnan väliin, esimerkiksi yrityksiä. Tapaturmien ennaltaehkäisyä on kahdenlaista, relatiivista ja absoluuttista. Relatiivisessa ennaltaehkäisyssä pyritään parantamaan ihmisen kykyä hallita ja selviytyä tilanteissa, ja absoluuttisessa ehkäisyn toiminnoilla pyritään parantamaan fyysistä ympäristöä. Absoluuttinen ennaltaehkäisy on aina sidoksissa ympäristöön, kun taas relatiivinen ennaltaehkäisy voi olla yksilöön tai ympäristöön suuntautunutta. (Andersson & Menckel 1995, 759–762.)

Opinnäytetyöhömme kuuluvassa turvallisuustapahtumassa keskitymme primaari- ja sekundaaripreventioon. Primaariprevention avulla pyrimme vaikuttamaan lasten terveelliseen ja turvalliseen ympäristöön koulutapaturmien ennaltaehkäisyn kautta. Lapset pääsevät käsittelemään toimintapäivässä oman käytöksen ja valintojen vaikutusta turvalliseen elinympäristöön. He myös oppivat taitoja, joiden avulla he voivat edistää omaa ja muiden turvallisuutta. Ensiaputilanteiden harjoittelu tapaturmatilanteita varten on sekundaaripreventiota. Lapset pääsevät harjoittelemaan yleisimpiä ensiaputilanteita, joihin koulutapaturmat voivat johtaa. Lapset saavat ensiapuohjauksen ja harjoittelun kautta paremmat valmiudet toimia tapaturmatilanteissa, ja näin he voivat omalla toiminnallaan olla mukana ehkäisemässä esimerkiksi vammojen pahentumista tapaturman satuttua.

2.2 Koulutapaturmat ja niiden syytekijät

2.2.1 Koulutapaturmat

Koulutapaturmaksi katsotaan tapaturma, joka sattuu koulumatkalla, koulun sisä- tai ulkoti-loissa tai koulun alueella yleensäkin. Koulutapaturmaksi katsotaan myös tapaturma, joka sat-tuu koulun järjestämässä tilaisuudessa. (Rimpilä-Vanninen 2009.) Koulutapaturmien ehkäisy-kehittämishankkeessa lukuvuonna 2003–2004 kerättyjen tapaturmatietojen mukaan kolme neljäsosaa tapaturmista sattui väli- ja liikuntatunneilla. Koulutapaturmista suurin osa oli kaa-tumisia tai putoamisia. Vuonna 2008 kolmetoista lasta kuoli tapaturman vuoksi (Tilastokeskus 2010).

Seuraavaksi tavallisimpia tapaturmia koulussa olivat esineisiin törmäämiset. Hankkeessa kävi myös selville, että pojille tapaturmia välitunnilla sattui useammin kuin tytöille, kun taas ty-töille tapaturmia sattui enemmän liikuntatunneilla. Tahallisesti aiheutetut tapaturmat olivat myös pojilla yleisempiä kuin tytöillä. Poikien tapaturma-alttius näytti myös kasvavan iän myö-tä ja ne johtivat myös tavallisemmin jatkohoitoon terveyskeskuksissa. (Heikkilä ym. 2005, 16–17.)

2.2.2 Koululaisen kehitys syytekijänä

Koulun aloittavan lapsen oman itsensä hallintakeinot voivat vielä olla varsin hauraita. Käytös voi vielä vaihdella tottelevaisuudesta uhmaan ja itsenäisestä selviytymisestä takertumisen. Lapsen vastasyntynyt omatunto on vielä ehdoton ja vaativa, eikä hän näin kykene vielä kompromisseihin. Omantunnon jyrkkyyden kokemisen vuoksi lapsi on usein herkkä kritiikille ja vä-hättelylle. Lapsi voi tulkita pienenkin hyväksynnän puutteen rankaisevana hyökkäyksenä ja reagoida puolustautumalla voimakkaasti. (Ala-Laurila, Laakso & Terho 2002, 105.)

Ala-koulu ikäiselle liikkuminen on keskeistä. Ajoittain liikkuminen on kuitenkin ylenmääräistä, levotonta liikehdintää ja kieppumista. Lapsen ruumiin hallinta ja rytmisyys kehittyvät liikun-taleikeissä. Tämän ikäinen lapsi harrastaa paljon ja urheilu on tärkeä osa lapsen elämää. Mo-toriset kyvyt ja taidot antavat lapselle itsevarmuutta. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vi-len 2009, 131.) Kouluiässä kehittyvät myös todelliset ystävyysuhteet ja ne ovat lapselle tär-keitä. Lapsi voi leikkiä yksin tai kavereiden kanssa, mutta aikuiset pidetään leikkien ulkopuo-lella. Lapsi kuitenkin usein rajoittuu toimimaan vain samaa sukupuolta olevien lasten kanssa. Toista sukupuolta halveksitaan tai hännätään. Ystävyysuhteen perustuvat samastukseen ja ne vahvistavat lapsen omaa identiteettiä. (Ala-Laurila ym. 2002, 105–107.)

Koulun aloittamisen aikoihin lasten kasvu tilapäisesti nopeutuu vähän. (Ala-Laurila ym. 2002, 113.) Lapsen pituuskasvu on alakouluvuosina tasaista ja hitaampaa kuin aiemmin. Pituutta tulee vuodessa lisää n. 2–5 cm ja painoa n. 2–3 kg. Lapsi muuttuu ulkomuodoltaan ja hampaat vaihtuvat maitohampaista pysyviin hampaisiin. Kouluikässä lapsenomaisen pyöreys häviää ja vartalon mittasuhteet muuttuvat: lapsen pää on kokonaispituuteen verrattuna pienempi kuin pikkulapsena ja raajat kasvavat pitkiksi ja hoikiksi. Ensimmäinen tyttöjen fyysinen murrosiän muutos, rintarauhasen kasvu, voi varhaisimmillaan ilmaantua 8-vuotiaana, rauhasen kasvu voi usein olla aluksi toispuoleista. Yhdeksän vuoden iässä voi joillakin tytöillä ilmaantua häpykarvoitusta. Myös hien haju voi tuntua pistävältä. (MLL 2011.)

Lapsen sosiaalinen kehitys on nopeaa ala-koulussa. Lapsi kokee erilaisuuden ja pikkulapsenomaisuuden ahdistavana. Tämän kehitysvaiheen lopulla lapsi on yleensä tasapainoinen, aktiivinen, sosiaalinen ja kiinnostunut monista asioista. Lapsi haluaa usein myös muistella tätä ajanjaksoa elämässään. Tässä yhdistyvät sisäisen ja ulkoisen maailman hallinnan tunne, uuden oppimisen ja tutkimisen ilo sekä leikin helppous. Tässä kehitysvaiheessa syntyvät lapsen arvot, ihanteet ja toiminnot ovat keskeisiä koko kehittymisen kannalta. (Ala-Laurila ym. 2002, 106–107.)

Ryhmään kuulumisella ja hyväksytyksi tulemisella on suuri merkitys (Ala-Laurila ym. 2002, 115–116). Lapsi osaa toimia isossa ryhmässä, mutta tarvitsee myös välillä yksilöllistä huomiota. Kouluikäinen lapsi on kiinnostunut uusista asioista ja uusien taitojen oppimisesta niin kavereidensa kuin vanhempiensa kanssa. (Karling ym. 2009, 170.) Sosiaalisten normien oppiminen tapahtuu arvioimalla kavereita ja luokkatovereiden käytöstä ja vasta sen jälkeen sääntöjä sovelletaan itseen (Ala-Laurila ym. 2002, 115–116).

Lapsi oppii lukemaan ja kirjoittamaan sekä käyttämään abstrakteja käsitteitä entistä enemmän ja joustavammin. Lapsi hallitsee puheessaan tavanomaiset rakenteet ja muodot. Kouluikään kuuluu siirtyminen puhutusta kielestä kirjalliseen kulttuuriin ja käsitteellisempään maailmaan. Lapselle aukeaa uudenlainen tiedon maailma, jossa hän voi lukea ihmisistä ja tapahtumista ihan itse. Lukeminen kasvattaakin lapsen tiedon määrää nopeasti ja lapsi oppii ikuistamaan kokemuksia tarinoiksi. Lapsi osaa myös sujuvasti käyttää puhuttua kieltä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Karling ym. 2009, 136–137.)

Lapsen ajattelu tulee joustavammaksi. Lapsi oppii suorittamaan yksinkertaisia sääntöjä noudattavia ajattelumuotoja. Lapsi osaa luokitella asioita ja järjestellä niitä ylä- ja alakäsitteisiin. Ajattelulle on kuitenkin vielä tässä vaiheessa ominaista abstraktien käsitteiden ymmärtämisen vaikeus ja konkreettisuus. (Karling ym. 2009, 139.) Ala-kouluikäisen lapsen looginen ajattelu alkaa kehittyä ja lapsi alkaa ymmärtää paremmin esimerkiksi vastakohtia. Ajattelu vaatii kuitenkin ajattelun kohteiden konkreettista läsnäoloa. (Ala-Laurila ym. 2002, 124.)

2.2.3 Kouluympäristö

Koulutapaturmien yhtenä syytekijänä on kouluympäristö. Talvisaikaan vaaratilanteita aiheuttavat esimerkiksi kattamattomien portaiden liukkaus ja katolta putoava lumi. Ulkona myös erilaisten huolto ynnä muiden sellaisten autojen ilmestyminen koulujen pihalle, myös välituntiaikana aiheuttaa usein vaaratilanteita. Koulujen lattiamateriaalien liukkaus, sisätossujen/kenkien puuttuminen sekä syys- ja talviaikaan märät lattiapinnat lisäävät tapaturmariskiä. Muiden oppilaiden toiminnasta johtuvien tapaturmien riski on pojilla suurempi kuin tytöillä. Tämän taustalla voivat olla poikien ja tyttöjen fyysiset erot, esimerkiksi poikien leikit ovat tavallisemmin rajumpia kuin tyttöjen. Koulukiusaaminen ja tappeleminen ovat myös pojilla tavallisempia kuin tytöillä. (Tiirikainen 2009, 119.)

Koulumatkoilla vaaratilanteita puolestaan aiheuttavat autojen liian suuret nopeudet. Puutteita kouluympäristössä voi lisäksi olla suojateissä ja kevyen liikenteen väylissä. (Tiirikainen 2009, 119.) Liikenneympäristö on muutenkin haasteellinen lapsille, koska heidän havaintokykynsä vielä kehittyvät sekä lapsilla huomio kiinnittyy herkemmin epäolennaisiin asioihin (Markkula & Öörni 2009, 28). Lisäksi vaaratekijöitä aiheuttavat lumivallien tai pensaiden aiheuttamat näköesteet. Koulujen tulisikin nykyään kiinnittää enemmän huomiota koulutapaturmien kirjaamiseen, jotta saataisiin luotettavaa tietoa tapaturmien määrästä ja vakavuudesta. Tämä tieto on ensisijaisen tärkeää tapaturmien ennalta ehkäisyn kannalta. (Tiirikainen 2009, 119–120.)

2.3 Koulutapaturmien ehkäisyn työmenetelmät

Koulutapaturmien ehkäisyn työmenetelmät muodostavat perustan tapaturmiin ja tapaturma-vaaroihin liittyvän tietopohjan luomisessa (tapaturmailmoitus, vanhempien tapaturmien ilmoituslomake ja koulutapaturmarekisteri). Koulutapaturmien seurantajärjestelmän avulla voidaan tunnistaa riskiryhmiä, -toimintoja, -ympäristöjä sekä - tuotteita. Sen avulla voidaan määrittää turvallisuustyön ensisijaiskohteet ja luoda edellytykset pohdinnalle tarvittavista kiireellisistä toimenpiteistä. Sen avulla voidaan myös täsmentää ja kohdentaa tarkasti toimenpiteitä ja seurata toimenpiteiden vaikuttavuutta. (Rimpilä-Vanninen 2009.)

Tärkeää on myös tehdä riskikartoitukset tai vaara-analyysit säännöllisesti. Menetelminä voidaan käyttää ympäristökävelyä ja osallistuvaa kävelykierrosta. Lisäksi voidaan käyttää kouluympäristön turvallisuustarkastusta, haastattelua ja havainnointia sekä ottaa oppilaat ja visuaalinen materiaali mukaan. Tärkeää on kuitenkin tehdä etukäteissuunnitelma ja päätös siitä, miten kartoituksessa esille nousevia parannusehdotuksia viedään eteenpäin. Turvallisuuskasvatus tulee huomioida eri oppiaineissa ja koulun muussa toiminnassa. Tarkoituksena on vahvistaa oppilaan tietoisuutta turvallisuuteen liittyvistä asioista, valmiuksista selviytyä yllättä-

vissä tilanteissa sekä toimia siten, ettei vaarana omaa tai toisten turvallisuutta. Kouluissa tulee myös huomioida ensiapuvalmius eli koulunhenkilökunnassa on riittävästi ensiaputaitoisia henkilöitä, ensiapuvarustus ja toimintaohjeet ovat kunnossa sekä ensiapuvalmiutta pidetään yllä. (Rimpilä-Vanninen 2009.)

Koulutapaturmien ehkäisy-hankkeessa on kehitetty tapaturmailmoituslomake, joka otettiin käyttöön vuonna 2004, jonka tarkoituksena on auttaa näiden tapaturmien tilastoinnissa. Tilastoinnista on myös hyötyä myöhemmin, koska sen avulla voidaan arvioida koulun tapaturmatilannetta ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutusta. (Heikkilä ym. 2005, 23.) Tällä hetkellä tilastoa tapaturmista saadaan valtakunnallisella tasolla toteutettavan Kouluterveyskyselyn avulla (kyselyyn vastaavat 8. ja 9. luokkalaiset ja lukion sekä ammattikoulun 1. ja 2. luokkalaisille), jonka avulla säännöllisesti seurataan kouluissa ja koulumatkalla tapahtuvien tapaturmien yleisyyttä (Markkula & Öörni 2009, 83).

Koulun ja sen ympäristön kehittäminen turvallisemmaksi vaatii yhteistyötä kunnan eri hallintokuntien ja monien muiden toimijoiden kanssa. Kunnan johto voikin suurelta osin vaikuttaa siihen, miten paljon oppilaiden turvallisuuteen ja hyvinvointiin priorisoidaan kunnassa ja koulussa. Myös opetus suunnitelman mukaan kouluissa tulee laatia suunnitelma, jossa kuvataan toimenpiteet, työn- ja vastuunjako erilaisissa tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi. Kriisisuunnitelman tulee olla laadittuna vakavien onnettomuuksien varalta. Järjestyssäännöt ovat myös yksi osa kouluturvallisuuden edistämistä. Yhteiset käytännöt on tärkeä koota kirjallisena ohjeistuksena ja käydä ne läpi aika ajoin koko kouluyhteisön kanssa. Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin säännöllisesti toteutettavan opiskelu-ympäristön terveyden ja turvallisuuden arviointi sekä ripeä puuttuminen siinä ilmenneisiin puutteisiin ja vaaranpaikkoihin. (Tiirikainen 2009, 121.)

Huolellinen pihojen suunnittelu ja jo rakennetun ympäristön ominaisuuksien parantaminen ehkäisevät tapaturmia. Erillinen talviaikainen pihasuunnitelma auttaa ottamaan huomioon pihatoiminnot talvella. Myös mielekkään tekemisen keksiminen välitunneille voi ehkäistä tapaturmia. Suojavarusteet, sopivat välineet ja säännöt ovat keskeisiä ehkäisykeinoja liikunta-tapaturmissa. Olennaista on myös painottaa oppilaille reilua pelihenkeä ja sääntöjen noudattamista. (Tiirikainen 2009, 121.)

2.4 Yleisimpien koulutapaturmien ensiapu

Ensiavulla tarkoitetaan loukkaantuneelle tai sairastuneelle välittömästi tapahtumapaikalla annettavaa apua. Hätäensivulla pyritään turvaamaan loukkaantuneen/sairastuneen peruselintoiminnot ja estämään tilan paheneminen. Yleensä ensiavun antajana toimii maallikko. Äkillinen onnettomuus tai vakava sairastuminen voi aiheuttaa fyysisen loukkaantumisen lisäksi

henkisen loukkaantumisen. Psykkisellä ensiavulla tarkoitetaan avun tarpeessa olevan rauhoittamista ja lohduttamista. (Sahi, Castren, Helistö & Kämäräinen ym. 2008, 14.)

Useimmissa auttamistilanteissa ihmishenki ei ole vaarassa. Tavallisimmin on kyse tilanteesta, jossa loukkaantunut tarvitsee lähimmäisen tukea sekä apua. Usein pelkät neuvot saattavat riittää avun tarvitsijalle. Voimme kuitenkin missä tahansa liikkeessamme joutua tilanteeseen, jossa tarvitaan nopeita toimenpiteitä auttamiseksi. Toimintaohjeet ovat samat niin onnettomuuksissa, tapaturmissa kuin äkillisissä sairaskohtauksissakin. Jos hallitsemme nämä toimintaohjeet, pystymme helpommin toimimaan rohkeasti tilanteissa siihen asti kunnes ammat-tiapu saapuu paikalle. (Sahi ym. 2008, 21.)

2.4.1 Hätälmoituksen tekeminen ensiaputilanteessa

Hätäkeskuslaitos kehottaa vanhempia käymään lasten kanssa läpi hätänumeroon soittamista sekä sitä, miten toimitaan hätätilanteessa. Lapsi saattaa olla yksin hätätilanteen sattuessa ja silloin on tärkeää, että lapsi tietää miten toimitaan. Tositilanteita voi harjoitella lapsen kanssa esimerkiksi leikin avulla etukäteen. Lapsen ikä on otettava huomioon harjoiteltaessa vaaratilanteessa toimimista. Harjoittelulla ei ole tarkoitus pelotella lasta vaan harjoittelun myötä on tarkoitus luoda turvallinen olo sekä lapselle että vanhemmalle. Lapsella on turvallisempi olo, kun hän tietää, miten vaaratilanteen esimerkiksi tulipalon, onnettomuuden tai eksymisen sattuessa pitää toimia. (Hätäkeskuslaitos 2010.)

Hätänumeron tulisi olla kotona ja muuallakin helposti lapsen nähtävillä. Lasten kanssa tulee tarkoin käydä läpi miten ja millaisissa tilanteissa hätänumeroon on soitettava. Hätäkeskuslaitoksen internet-sivuilla on juliste tulostettavaksi, josta löytyy ohjeet hätänumeroon soittamiseksi. Tulosteeseen voi lisätä myös kotiosoitteen (kun sitä pidetään kotona näkyvillä), koska hätätilanteessa voi lapselta helposti kotiosoitekin unohtua. Kouluikäisen lapsen kanssa on hyvä opetella sellaiset paikannimet, joissa lapsi viettää aikaansa. Tällaisia tärkeitä osoitteita ovat esimerkiksi koulu- ja harrastuspaikat. Lapsen on ainakin hyvä tietää koulun tai harrastuspaikan nimi, katuosoite ja jokin maamerkki matkan varrelta. (Hätäkeskuslaitos 2010.)

Lapselle on myös tärkeää kertoa, että hätänumerolla ei saa leikkiä ja pilapuheluita ei saa missään tapauksessa soittaa hätänumeroon. Asiattomat puhelut hätäkeskukseen ruuhkauttavat hätänumeroa ja saattavat viivästyttää apua todellisilta avuntarvitsijoilta. Käytöstä poistettu kännykkä on myös todella huono leikkikalu lapselle, sillä hätänumeroon pystyy soittamaan ilman SIM-korttiakin, jos akussa vain on virtaa. (Hätäkeskuslaitos 2010.)

Kun lapselle opetetaan soittamista hätänumeroon, on syytä käydä seuraavat asiat läpi. Hätänumeroon soitetaan heti vaaratilanteen satuttua. Ensin kerrotaan mitä on tapahtunut ja ke-

nelle. Seuraavaksi kerrotaan mahdollisimman tarkka osoite, jossa hätätilanne on tapahtunut. On tärkeää kertoa katuosoitteen lisäksi myös paikkakunta, jossa hätätilanne on sattunut. Häätäkeskuspäivystäjä esittää puhelun aikana kysymyksiä, joihin on tärkeää vastata, jotta päivystäjä osaa lähettää kulloiseenkin tilanteeseen oikeanlaista apua. Häätäkeskuspäivystäjä antaa puhelimessa myös ohjeita joiden mukaan toimitaan. Hätäpuhelua ei lopeteta ennen kuin päivystäjä antaa siihen luvan. Lapselle on hyvä myös kertoa, ettei hätänumeroon soittamista tarvitse pelätä, sieltä saa neuvoja ja apua. Monilla lapsilla on nykyään omat kännykät ja niissä saldorajat, mutta hätänumeroon voi soittaa saldorajasta huolimatta. (Hätäkeskuslaitos 2010.)

2.4.2 Tuki- ja liikuntaelinten vammojen ensiapu

Tuki- ja liikuntaelimestön runko on luusto. Tuki- ja liikuntaelinten vammat syntyvät tavallisimmin putoamisen, kaatumisen, iskun tai iskeytymisen seurauksena. Nuoren ja terveen henkilön luu murtuu ainoastaan ulkoisen voiman vaikutuksesta. Ikääntyessä ja osteoporoosin vaikutuksesta luut haurastuvat ja murtuma voi syntyä pienestäkin kolhusta. (Sahi ym. 2008, 82.) Lasten nivelet ja nivelsiteet ovat erittäin vahvoja, mutta luut ovat pehmeämpiä. Tästä johtuu, että lasten luut murtuvat helpommin kuin aikuisen. (Sairas lapsi 2006).

Murtumiin liittyy aina verenvuotoa. Suurimpien luiden murtuessa verenvuoto on niin voimakasta, että ihminen voi mennä sokkiin. Säären umpimurtumassa verta voi vuotaa 500 ml ja lantiomurtumassa jopa 3000 ml. Avomurtumissa verenvuoto on vieläkin runsaampaa. Myös lihakset, verisuonet, luuydin, hermot ja nivelsiteet voivat vahingoittua murtuman yhteydessä. Selkäytimen vaurioituminen voi johtaa vakavaan vammautumiseen ja se on hengenvaarallinen. Selkäydinvaurion oireina voi olla raajojen liikkumattomuus ja pistelyä tai puutumista raajoissa. Lapsen luunmurtumissa voi olla vaarana kasvuvyöhykkeiden vaurioituminen ja se voi johtaa myöhemmin raajan kasvun häiriöön. Lasten luissa voi olla vammoja, vaikka raaja näyttäisi ulkoisesti ehjältä, sillä lasten luut ovat pehmeitä. Murtuman oireita voivat olla paikallinen kipu, turvotus vamman alueella, näkyvä virheasento, epänormaali liikkuvuus ja lapsella raajan käyttämättömyys. Lasten kohdalla raajan käyttämättömyys antaa aina aiheen hakeutua lääkärin hoitoon. (Sahi ym. 2008, 83.)

Vakavaa murtumaa epäiltäessä on aina soitettava hätänumeroon. Vamma-alueita ei tule liikuttaa, ellei se ole aivan välttämätöntä. Selkärankavammaa epäiltäessä on noudatettava erityistä varovaisuutta. Näkyvä verenvuoto pyritään tyrehdyttämään ja murtuma-alue suojataan mahdollisimman puhtaalla siteellä. Sidettä ei saa kiertää raajan ympäri ettei estetä verenkiertoa kokonaan. (Sahi ym. 2008, 84.) Verenvuoto kudoksiin vähenee ja kipu lievenee, jos murtuma aluetta voidaan viilentää varovasti esimerkiksi kylmällä kääreellä tai kylmäpakkauksella (Keggenhoff 2003, 104). Vamma-alue on hyvä tukea liikkumattomaksi, jos ammattiavun saaminen kestää pidempään (Sahi ym. 2008, 84).

Nivelvammat ovat hyvin kivuliaita. Nivelvammat voidaan jakaa sijoiltaanmenoihin ja nyrjähdysiin. Kun nivel menee sijoiltaan, nivel vääntyy ja jää väärään asentoon. (Keggenhoff 2003, 100.) Sorminivelet, olkanivelet, kyynärnivelet, leukanivelet, nilkkanivelet ja polvinivelet menevät yleisimmin sijoiltaan, mutta kaikki muutkin nivelet voivat mennä sijoiltaan. Nivelessä tuntuu voimakasta kipua sijoiltaanmenossa ja nivelen ympäristö turpoaa. Vaurioitunut nivel voi myös jäädä virheasentoon eikä raajaa pysty käyttämään normaalisti. Sijoiltaan mennyttä niveltä ei saa itse alkaa vetämään paikoilleen vaan nivel tuetaan mahdollisimman liikkumattomaksi. Autettava toimitetaan hoitoon tai apua hälytetään tilanteen mukaan hätänumerosta. (Sahi ym. 2008, 92–93.)

Nivelen nyrjähtäessä nivel vääntyy yli normaalin liikelaajuuden, jonka seurauksena nivelsiteet voivat venyä tai revetä. Nivelvamman oireena nivelessä tuntuu kipua ja nivelen ympäristössä tuntuu aritusta. Lisäksi nivel turpoaa ja yleensä nivelen seutuun tulee mustelma. Nivelvammojen ensiavussa sovelletaan kolmen K:n ohjetta, eli kohoasento, kompressio eli puristus ja kylmä. Kohoasennolla vähennetään verenvuotoa, kun verenpaine pienenee verisuonistossa. Kompressiolla taas estetään verenvuotoa ja turvotusta. Kompressio saadaan aikaan esimerkiksi asettamalla vammakohtaan joustoside tukevasti. Kylmän avulla vähennetään verenvuotoa, sillä kylmä supistaa verisuonia ja vähentää siten vuotoa. Kylmähoidon tulee kestää kerrallaan puolisen tuntia ja ensimmäisen vuorokauden kuluessa kylmähoito tulee uusia 1–2 tunnin välein. Mahdollisimman pian nivelvamman syntymisen jälkeen aloitettu kolmen K:n hoito vähentää verenvuotoa kudoksiin. Loukkaantunut on toimitettava lääkärin hoitoon, ellei turvotus ja kipu hellitä, nivel ei toimi normaalisti tai jalalla ei voi varata yhtään. (Sahi ym. 2008, 91–92).

Lihaskohtainen vamma voi revetä rasituksessa tai lihakseen kohdistuneen tylpän esineen iskusta. Lihasten repeämät ovat usein liitoksissa urheiluun ja liikuntaan. Lihaksen revähtäessä ympäröivään kudokseen vuotaa verta ja se hidastaa paranemista jatkossa. Nopealla ensiavulla voidaan estää vamman laajenemista sekä nopeuttaa paranemista. Lihastrepeämän oireena on äkillinen paikallinen arkuus. Lihaksen liikuttaminen tuntuu kivuliaalta ja vammakohtassa on usein alaspäin siirtyvä mustelma. Lihavamman ensiavuna sovelletaan kolmen K:n ohjetta eli kohoasento, kompressio ja kylmä. (Sahi ym. 2008, 93.)

2.4.3 Aivotärähdyksen ensiapu

Aivot sijaitsevat pään luista muodostuvan kallon sisällä ja aivoja ympäröi aivoneste. Sekä kallo että aivoneste suojelevat aivoja päähän kohdistuvilta iskuilta. (Keggenhoff 2003, 72.) Aivotärähdyksen voi saada esimerkiksi putoamisen tai kaatumisen seurauksena. Tajuttomuuden kesto aivotärähdyksessä on useimmiten muutamista sekunneista muutamiin minuutteihin ja korkeintaan tajuttomuus kestää aivotärähdyksessä puoli tuntia. Lapsuudessa pään vammat

ovat melko yleisiä ja niistä aiheutuu vain harvoin vakavia seurauksia. (Jalanko 2010.) Aivotärähdyksen oireita ovat päänsärky, pahoinvointi, eriaisteiset tajunnan häiriöt, näköhäiriöt, tasapanohäiriöt ja lisäksi voi esiintyä muistihäiriöitä. Aivotärähdyksestä johtuvat päänsärky ja pahoinvointi voivat kestää useamman vuorokauden. (Sahi ym. 2008, 88.)

Jos loukkaantunut on menettänyt tajuntansa ja, jos hän oksentaa, soitetaan hätänumeroon. Loukkaantunut käännetään kylkiasentoon ja hänen tilaansa seurataan ammattiavun tulloon saakka. Jos tajunnanmenetystä ei tapaturman jälkeen ole tapahtunut, loukkaantuneen tilaa on kuitenkin hyvä tarkkailla seuraavan vuorokauden ajan. Aivotärähdyksen saanut on syytä herättää myös yöllä parin tunnin välein, jotta voidaan havaita mahdolliset tajunnan tason muutokset. Mikäli päänsärky tai pahoinvointi ei hellitä tai loukkaantunut käy uneliaaksi, hänet tulee toimittaa viipymättä lääkärin hoitoon. (Sahi ym. 2008, 88–89.)

2.4.4 Haavojen ja palovammojen ensiapu

Haava on ihon tai limakalvon vaurio ja haavatyyppinä on useampia. Pintahaava syntyy useimmiten kaatumisesta tai raapaisusta. Siinä iho voi vahingoittua laajaltakin alueelta ja hiussuonien rikkoutumisesta johtuen haavasta tihkuu verta ja kudostenesteitä. Viiltohaava syntyy, kun terävä ja leikkaava esine (esimerkiksi lasi) vaurioittaa ihoa. Syvässä viiltohaavassa vaurioituvat myös ihonalaiset kudokset ja se vuotaa runsaasti verta. Pistohaava aiheutuu esimerkiksi naulan tai tikun läpäistessä ihon. Pistohaavasta aiheutuva vuoto saattaa ulospäin olla vähäistä, mutta kudoksien sisällä saattaa olla vakavampia vaurioita. Ruhjehaava aiheutuu yleensä tylpistä esineistä. Ruhjehaavassa ulospäin näkyvä vuoto voi olla joko runsasta tai vähäistä, mutta kudokseen voi vuotaa runsaammin verta. Puremahaava aiheutuu eläimen tai ihmisen puremasta. Tulehdusriski on tällaisissa haavoissa erittäin suuri. (Sahi ym. 2008, 71–72.)

Haavojen ensiavun ratkaisee vamman vakavuus ja laajuus. Vierasesineitä ei normaalisti poisteta haavan ensiavun yhteydessä, mikäli esineen paikalleen jättäminen ei hankaloita hengitystä. Verenvuodon ollessa raajassa, raaja nostetaan kohoasentoon, jolloin vuoto vähenee. Verenvuoto pyritään tyrehtyttämään painamalla vuotokohtaa. Haava-aluetta ei tulisi koskettaa paljain käsin vaan vuotokohtaa painetaan esimerkiksi nenäliinalla tai vastaavalla. Haava-alue suojataan sidoksella ja tarvittaessa soitetaan hätänumeroon. Lääkärin hoitoa vaativat runsaasti vuotavat haavat, eläinten ja ihmisten puremat, syvät pistohaavat, jos haavassa on vierasesine, hiekkaa tai multaa ja tulehtuneet haavat. Tulehduksen oireita ovat punoitus, turvotus, kipu ja kuumotus. (Sahi ym. 2008, 73–74.)

Pienissä haavoissa ei yleensä tarvita lääkärin hoitoa. Kädet pitäisi pestä ennen kuin aletaan hoitaa haavaa. Haava-alue puhdistetaan joko haavoille tarkoitettulla puhdistusaineella tai vedellä ja saippualla. Verenvuoto tyrehdytetään painamalla haavaa tai vastaavasti voidaan pu-

ristaa haavan reunoja yhteen. Haava peitetään sopivalla laastarilla tai sidoksella ja haavan annetaan rauhassa parantua. Jos jäykkäkouristusrokotuksesta on yli 5 vuotta, terveyskeskussa voidaan antaa tehosterokote, mikäli tetanusbakteerin aiheuttaa tulehdusta pidetään mahdollisena. (Sahi ym. 2008, 74.)

Palovamma on korkean lämpötilan tai syövyttävän aineen aiheuttama kudostuho. Palovammassa voi vaurioitua ihon lisäksi myös ihonalaiset kudokset. Vuosittain 1200 ihmistä joutuu sairaalahoitoon palovamman vuoksi ja heistä lähes puolet on lapsia. Lapset ja nuoret selviytyvät palovammoista paremmin kuin aikuiset. (Sahi ym. 2008, 95.)

Palovammat luokitellaan niiden laajuuden ja syvyyden mukaan ensimmäisen, toisen tai kolmannen asteen palovammoiksi. Ensimmäisen asteen palovammoissa kudostuho on ihon pintakerroksessa. Ihon pinta on punoittava ja kosketusarka. Vamma-alueella on kirvelyä, mutta rakkuloita ei esiinny. Toisen asteen palovammoissa vaurio ulottuu ihon syvempiin pintakerroksiin. Vaurion alue on punoittava ja erittäin kivulias sekä turvoksissa. Ihon ulointa kerrosta saattaa irrota ja ihon pinnalle muodostuu rakkuloita. Kolmannen asteen palovammoissa palanut alue ulottuu kaikkien ihonkerrosten läpi ja se voi ulottua myös syvempiin kudoksiin. Vamma-alue on kuiva ja siinä ei tunnu kipua, koska hermopäätteet ovat vaurioituneet. Kipua voi esiintyä kuitenkin palovamman reunoilla. Palovamma parantuu hitaasti ja vaikeat sekä laajat vammat joudutaan hoitamaan ihosiirroilla. (Sahi ym. 2008, 96–97.)

Pinnallisessa palovammassa vaurioitunutta aluetta viilennetään juoksevan, viileän veden alla tai viileällä vedellä täytetyssä astiassa 10–20 minuuttia. Viilentämisellä estetään vamman leviäminen ihon syvempiin kerroksiin ja viileä vesi myös vähentää kipua. Jos iholla esiintyy rakkuloita tai iho on erittäin kuiva, vaurio-alue voidaan peittää palovammojen hoitoon tarkoitettulla voidesiteellä. Rakkuloita ei saa puhkaista, jotta kudoksiin ei joutuisi epäpuhtauksia. Palovamman ollessa laaja tai, jos loukkaantuneella on hengitysvaikeuksia tai häiriöitä verenkierrossa soitetaan hätänumeroon ja toimitaan sieltä saatujen ohjeiden mukaan. (Sahi ym. 2008, 97–98.)

2.4.5 Tajuttoman ensiapu

Tajuttomuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkilö ei ole herätettävissä puhuttelemalla tai ravistelemalla, mutta hän kuitenkin hengittää. Tajuttomuuden syitä on lukuisia, näitä ovat esimerkiksi hapenpuute, myrkytys, liian matala tai korkea verensokeri ja pään vammat. Tapahutumapaikalla on hyvä yrittää selvittää, mikä on ollut tajuttoman terveydentila ennen tajuttomuutta. (Sahi ym. 2008, 53.)

Jos tajutonta henkilöä ei saada hereille puhuttelemalla tai ravistelemalla, soitetaan hätänumeroon. Tajuttoman hengitystiet avataan ja tarkistetaan hengittääkö hän normaalisti. Hengityksen ollessa normaalia autettava käännetään aina kylkiasentoon. Näin pyritään välttämään tukehtumisvaara, sillä nielun lihakset ovat tajuttomalla veltot ja kieli pyrkii painumaan nieluun. Autettavan tilaa seurataan ammattiavun tulemiseen saakka ja hätänumeroon on soitettava uudestaan, jos tila selkeästi muuttuu. Tajuttomalle ei koskaan saa antaa mitään suuhun, tukehtumisvaaran takia. (Sahi ym. 2008, 54.)

2.4.6 Painelu-puhalluselvytys

Elvytyksellä tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tehdään elottomaksi menneen henkilön elintoimintojen palauttamiseksi. Painelu-puhalluselvytyksen avulla pyritään palauttamaan keino-tekoisesti potilaan verenkierto ja hengitys. Elvytyksen onnistumisen tärkein kriteeri on aika, joka kuluu sydämenpysähdyksestä elvytyksen aloittamiseen. Kun henkilö menettää äkillisesti tajuntansa ja näyttää elottomalta, on tärkeää selvittää heti, tarvitseeko hän painelu-puhalluselvytystä. Ensimmäiseksi selvitetään onko autettava herätettävissä puhuttelemalla ja ravistelemalla. Jos autettava ei reagoi, soitetaan hätänumeroon 112 ja noudatetaan hätäkeskuksen ohjeita. (Sahi ym. 2008, 61–63.)

Seuraavaksi tarkistetaan hengitys. Varmistetaan, että hengitystiet ovat auki kohottamalla toisen käden kahdella sormella leukaa ylöspäin ja taivuttamalla autettavan päätä taaksepäin. Katsotaan liikkeuko rintakehä, kuuluuko normaali hengityksen ääni ja tuntuuko ilman virtaus. Ilman virtauksen tuntee parhaiten omalla poskella tai kämmenselällä autettavan suun yläpuolelta. Jos henkilö ei herää, eikä hengitys kuulosta normaalilta hengitysteiden avaamisen jälkeen, aloitetaan välittömästi painelu-puhalluselvytys. (Sahi ym. 2008, 63–64.)

Lasta (18 vuotta) elvytettäessä on otettava huomioon, että lapsen elimistön rakenne ja fysiologia ovat erilaiset kuin aikuisen. Lapsen elvytys noudattaa periaatteiltaan aikuisen tekniikkaa, mutta painelu- ja puhallusvoima on aina sovitettava lapsen kokoon. Painelu-puhalluselvytyksen rytmi on sama kuin aikuisella 30:2, mutta elvytys aloitetaan aina puhaltamalla 5 kertaa ilmaa lapsen keuhkoihin. Jos hengitys ei palaudu normaaliksi tämän jälkeen, aloitetaan painelu-elvytys. Painellaan 30 kertaa yhden kämmenen tyvellä (alle 1-vuotiasta elvytettäessä painelu tapahtuu 2–3 sormella) rintalastan alaosasta, painelutaajuus on sama kuin aikuisilla-kin, 100 kertaa minuutissa. Painelujen jälkeen avataan hengitystiet uudelleen ja puhalletaan 2 kertaa. Jos elvytystilanteessa on vain yksi auttaja, hän soittaa hätänumeroon heti sen jälkeen, kun on toistanut kerran painelupuhalluselvytyksen rytmin 30:2. Kun elvytystilanteessa on useampi kuin yksi auttaja, joku soittaa hätänumeroon 112 heti, kun on todettu, että lasta ei saada hereille. (Sahi ym. 2008, 67–68.)

2.5 Ohjaaminen

Ohjaaminen käsitetään nykyään monimuotoiseksi ja tavoitteiltaan sekä sisällöltään vaihtelevaksi toiminnaksi (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 8). Ohjauksella pyritään edistämään ohjattavan taitoa ja aloitteellisuutta, jotta hän pystyisi parantamaan elämänsä haluamallaan tavalla. Ohjattava on aktiivinen ongelman ratkaisija ja ohjaaja tukee häntä päätöksenteossa. Ohjaus voi sisältää myös tiedon antamista, ellei ohjattava itse kykene ratkaisemaan tilannetta. (Kyngäs ym. 2007, 25.)

Ohjaamista määrittävät aina ympäristö, missä ohjaus tapahtuu, sekä kohderyhmät, joiden kanssa työskennellään. Ohjaaminen on tasa-arvoista vuorovaikutusta, kuuntelua ja läsnäoloa. Ohjaustilanteissa tavoitteena on, että ihmiset osallistuvat keskusteluun tasavertaisesti. Kaikki osapuolet ovat aktiivisia ja keskustelussa ollaan mukana avoimin mielin ja keskustelu perustuu luottamukselle. Ohjattavaa voidaan rohkaista puhumaan ja ohjaaja voi välillä johdatella puhetta. (Kalliola ym. 2010, 8–9, 45–47.)

Peavyn (1999) mukaan ohjaus on välittämistä, toivoa, rohkaisua, selventämistä sekä aktivoimista. Välittämisellä tarkoitetaan toisen tukemista ja toisesta huolehtimista, ja siihen kuuluu ihmisten välistä viestintää, antamista ja saamista. Ohjaus on sosiaalista toimintaa ja sillä pyritään toisten ihmisten auttamiseen. Peavyn mukaan ohjausta voidaan pitää myös käytännöllisenä ongelmanratkaisumenetelmänä ja ohjauksen avulla autetaan ohjattavaa saamaan omat henkilökohtaiset voimavarat käyttöön. (Peavy 1999, 18–23.)

2.5.1 Ohjauksen pedagogiset lähtökohdat

Opinnäytetyöhöemme kuuluvan turvallisuustapahtuman ohjaus pohjautuu yhteen konstruktivistiseen oppimiskäsityksen suuntaukseen, sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Konstruktivismi johdetaan sanasta konstruoida eli rakentaa. Konstruktivismin mukaan ihmisen todellisuus riippuu tavasta käsitteellistää ja rakentaa todellisuutta. (Kauppila 2007, 36.) Konstruktivismi itsessään ei ole oppimisteoria, vaan tietoteoreettinen näkemys siitä, miten ihminen hankkii tietoa ja mitä tieto on. Konstruktivismin mukaan tieto on aina joko yksilön tai sosiaalisen yhteisön rakentamaa. Tällöin oppimisessa tieto ei ole passiivista vastaanottamista, vaan oppiminen on oppijan aktiivista kognitiivista ja/tai sosiaalista toimintaa, jossa oppija jatkuvasti rakentaa kuvaansa maailmasta ja sen ilmiöistä tulkitsemalla uutta tietoa aikaisempien käsitystensä ja uskomustensa sekä aikaisemmin oppimansa tiedon pohjalta. Konstruktivistinen opetuskäytäntö painottaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä ja oppijan aktiivista roolia oppimisessa. (Tynjälä 2002, 162–163.)

Konstruktiivisessa oppimisessa korostetaan siis oppijan aktiivista osuutta oppimisessa. Oppija suorittaa erilaisia ajattelutoimintoja ja liittää tietoa aikaisempiin skeemoihin ja rakentaa uusia skeemoja. Oppijan käsitys maailmasta muuttuu ja kehittyy. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opettaja voi toimia tiedollisena ja sosiaalisena mallina, mutta oppijalle jää kuitenkin aktiivisin osuus, tiedon käsittely ja tiedon merkityksen sisäistäminen. (Kauppila 2007, 40.)

Sosiokonstruktivismi on kehittynyt konstruktiivisesta oppimiskäsityksestä. Sosiokonstruktivistisessä oppimiskäsityksessä korostetaan vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita oppimisessa, ja sen mukaan oppiminen rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppiminen ymmärretään sosiokonstruktiivisessa oppimiskäsityksessä sosiaalisesti ilmiöksi. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ohjaajan ja muiden oppijoiden kanssa ja oppiminen on tavoitteellista. Myös yksilön sisäinen kokemus tiedon muodostamisesta on kiinteä osa oppimista. Uusi tieto rakentuu aiemmin opitulle, ja aiempi tieto helpottaa uuden oppimista. Sosiokonstruktivistisessä oppimiskäsityksessä pidetään oleellisena sitä, että oppimisen aikana oppija luo tiedolle oman sisäisen merkityksen ja opiskelijan sisäinen reflektointi on tärkeä osa oppimisprosessia. (Kauppila 2007, 47–114.)

Sosiokonstruktiivisessa näkemyksessä pidetään tärkeänä, että opiskelija on aktiivinen ja osallistuu tiedon hankintaan. Onnistuneet oppimiskokemukset kasvattavat opiskelijan itsetuntoa ja onnistumisten kautta opiskelijan rohkeus ja oma-aloitteisuus kasvavat. Sosiaalisissa tilanteissa tietoa voidaan pohtia ja sitä voidaan jakaa, ja näiden kautta voidaan päästä parempiin tuloksiin. Vuorovaikutuksessa muiden kanssa opiskelija voi todentaa oman oppimisensa ja motivoituminen opiskeluun kasvaa, kun opiskelija sitoutuu tavoitteisiinsa sosiaalisesti. (Kauppila 2007, 135–137.)

Ohjaajan olennainen tehtävä on motivoida opiskelijoita. Sosiokonstruktiivisessa näkemyksessä oppimissisältöjä sekä oppimistilannetta käytetään hyödyksi motivaation parantamisessa. Opiskelijalle osoitetaan, että tavoitteen saavuttaminen toimii palkkiona opiskelussa. Opettaja pyrkii luomaan tilanteita, jotka ylläpitävät opiskelijoiden kiinnostusta aiheeseen. Sosiokonstruktivistiset opettajat pyrkivät luomaan sellaisen opiskeluympäristön, joka vastaa opiskelijan tarpeita ja odotuksia. Tätä kautta opiskelijat saadaan innostumaan opetettavasta asiasta. (Kauppila 2007, 136–137.)

2.5.2 Ohjausprosessi

Ohjausprosessi lähtee aina asiakasanalyysistä. On otettava selvää asiakkaan fyysisistä ja psyykkisistä ominaisuuksista. Fyysisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi ikä, sukupuoli ja koulutusaste. Psyykkisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi motivaatio, terveysuskomukset, odotukset

ja tarpeet sekä oppimistyyli- ja valmiudet. Ohjaajan on oltava selvillä asiakkaan taustatekijöistä, jotta ohjausprosessista tulisi onnistunut. (Kääriäinen & Kyngäs 2011.)

Asiakasanalyysin jälkeen asetetaan tavoitteet, eli päätetään päämääristä, johon ohjauksella pyritään. Ohjauksella on oltava aina syy, miksi sitä tehdään. Yksilöohjauksessa tavoitteet ovat hyvin yksilöllisiä ja tavoitteet lähtevät ohjattavan elämäntilanteesta, toiveista ja tarpeista. Ryhmäohjauksessa on otettava huomioon ryhmän koko, ikä- ja sukupuolijakauma sekä ryhmän jäsenten taitotasot. Asetettavan tavoitteen tulee olla konkreettinen ja helposti ymmärrettävä. Tavoitteiden asettamisessa on myös huomioitava toimintaympäristön arvot sekä toimintaperiaatteet. (Kalliola ym. 2010, 77–81.)

Tavoitteiden asettamisen jälkeen tehdään suunnitelma. Suunnitelmaa tehtäessä selvitetään mitä ja miksi tehdään, missä ja koska tehdään sekä kenelle ja millä tavoin. Suunnitelman avulla punnitaan erilaisia tapoja ja keinoja, joilla päästäisiin haluttuun tavoitteeseen. Hyvin tehty suunnitelma on ohjausprosessin olennainen osa. Huolellisesti tehty suunnitelma helpottaa myös tilanteissa, joissa ohjaustilanne ei etenekään suunnitelmien mukaisesti. Suunnitelmaa voidaan joutua muokkaamaan ohjaustilanteen aikana ja ohjaajan on helpompi joustaa valmiista suunnitelmasta kuin keksiä kokonaan uutta suunnitelmaa ohjaustilanteen aikana. (Kalliola ym. 2010, 77–84.)

Sopivien ohjausmenetelmien valintaa varten tarvitaan tietoa siitä, miten ohjattavat omaksuvat asioita ja mihin päämäärään ohjauksella pyritään. On arvioitu, että ohjaustilanteessa ihmiset muistavat 75 prosenttia siitä, mitä he näkevät ja vain kymmenen prosenttia siitä, mitä he kuulevat. Jos käytetään hyväksi sekä näkö- että kuuloaistia, ihmiset muistavat jopa 90 prosenttia siitä, mitä heidän kanssaan on käyty läpi. Tämän perusteella voidaan todeta, että ohjauksessa on hyvä käyttää useampia ohjausmenetelmiä. (Kyngäs ym. 2007, 73.) Ohjausmenetelmiä on useita erilaisia ja eri tarkoituksiin sopivia. Ohjausmenetelmää valittaessa otetaan huomioon asiakkaan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset taustatekijät. Lisäksi on huomioitava ympäristötekijät, kuten millaisessa ympäristössä ohjaus toteutetaan. Ohjausmenetelmiä ovat esimerkiksi lähi- ja etäohjaus sekä yksilö- ja ryhmäohjaus. (Kääriäinen & Kyngäs 2011.)

Ohjausprosessin toteuttamisvaiheessa toimitaan aiemmin tehtyjen suunnitelmien mukaan. Suunnitelmia voidaan joutua soveltamaan ohjaustilanteen aikana vielä toteuttamisvaiheeseen. Toteuttamisvaiheessa on hyvä tarkistaa, että ohjauksessa on edetty tavoitteiden suuntaan. Toteuttamisvaiheen jälkeen on vuorossa palautteen kerääminen sekä arviointi. Palautetta voidaan kerätä useilla eri menetelmillä riippuen siitä, millaisesta ohjaustoiminnasta on kysymys. Ohjaajan on tärkeää tehdä myös itsearviointia omasta ohjaustoiminnastaan. Palautteen ja arvioinnin perusteella toimintaa ja ohjausmenetelmiä voidaan joko muuttaa palaut-

teen mukaisesti tai toimintaa voidaan jatkaa aiemmilla menetelmillä, jos ne todetaan hyväksi. (Kalliola ym. 2010, 78.)

Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä kasvatuksellisuus kuuluu tärkeänä osana ohjaamiseen. Varsinkin pieniä lapsia ohjattaessa on tärkeää, miten ohjaaja toimii ja miten hän on vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. (Kalliola ym. 2010, 8–47.) Ohjausmenetelmien ja sisältöjen avulla opetettava asia on hyvä liittää lapsen kokemusmaailmaan. Opetettavien asioiden tulee olla lapselle merkityksellisiä ja niiden tulee auttaa lasta selviytymään arjen yllättävistäkin tilanteista. Lisäksi ohjaamisessa tulee ottaa huomioon lapsen tapa oppia ja hänen fyysiset ja psyykkiset valmiudet oppimiseen. (Kotitapaturma 2008b.)

2.5.3 Ryhmäohjaus

Opinnäytetyyryhmämme kuuluvan turvallisuustapahtuman ohjausmenetelmänä on ryhmäohjaus. Ryhmäohjaus on yksi eniten käytetyistä ohjausmenetelmistä. Ryhmäohjausta voidaan antaa erikokoisille ryhmille sekä eri tarkoitusta varten kootuille ryhmille. Useimmiten ryhmä on kiinteä, toisensa hyvin tuntevien ihmisten joukko, ja ryhmän jäsenet tapaavat toisiaan säännöllisin väliajoin. Toisinaan ryhmä voi olla erilaisista ihmisistä muodostunut joukko, joka on koottu vain yhtä tilannetta varten. Yksi ryhmän ominaispiirre on ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus, joka ei aina ole sanallista. Ryhmän jäsenenä oleminen on usein voimaannuttava kokemus, joka auttaa jaksamaan ja tukee tavoitteiden saavuttamisessa. (Kyngäs ym. 2007, 104–105.)

Jotta ryhmää voidaan käyttää voimavarana, on ryhmällä oltava yhteinen tavoite. Ryhmän jäsenten on oltava tietoisia tavoitteista. Yhteinen tavoite antaa ryhmän jäsenille tunteen, että he kuuluvat ryhmään ja, halun sitoutua toimimaan tavoitteen saavuttamiseksi. Ryhmällä on aina myös fyysisiä ja psyykkisiä rajoja. Fyysisiä rajoja on esimerkiksi tila ja osallistujajoukko. Psyykkisillä rajoilla määritellään esimerkiksi millainen toiminta on sallittua. Tavoitteiden ja rajojen avulla vahvistetaan vuorovaikutusta ja niiden avulla voimistetaan ryhmän luovuutta. Ryhmäohjauksessa on tärkeää, että ryhmässä on hyvä ja turvallinen ilmapiiri. Tällaisessa ryhmässä osallistujat viihtyvät ja jokainen uskaltaa olla oma itsensä. Turvallisessa ryhmässä jokainen uskaltaa kertoa oman mielipiteensä ja kaikki pystyvät osallistumaan toimintaan omalla tavallaan. Ryhmän jäsenille tulee antaa sellaisia tehtäviä, että jokainen kokee onnistumisia ja saa tätä kautta ryhmältä positiivista palautetta. (Kyngäs ym. 2007, 104–113.)

Ryhmällä on aina oltava ohjaaja, joka huolehtii ryhmästä. Ohjaajalla on oltava ryhmäohjaustaitoja ja hänellä on vastuu ryhmän turvallisuudesta sekä toimivuudesta. Ohjaajan tehtävänä on myös huolehtia siitä, että ryhmä on tietoinen tavoitteistaan ja, että se työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjaajan on myös edesautettava myönteisen ilmapiirin luomisessa

ja varmistettava, että ryhmän jäsenet kokevat tullessa kuulluiksi. (Kyngäs ym. 2007, 107–113.) Ryhmän ja tilanteen haltuunotossa on olennaista, millainen on ohjaajan olemus ja tapa ohjata. Ohjaajan on tärkeä olla lähellä ryhmää, ottaa ryhmän jäseniin katsekontaktia ja puhua heille suoraan. Yksi ohjaajan isoimmista haasteista on, miten olla tasapuolinen kaikille ryhmäläisille. Ohjaajan on toimittava reilusti ja tasapuolisesti kaikkia kohtaan siitä huolimatta, vaikka hän ei tulisi kaikkien kanssa yhtä hyvin toimeen. Osallistujat huomaavat, jos ohjaaja ei ole tasapuolinen ja se taas vähentää luottamusta ohjaajaan. Ohjauksen onnistumisen kannalta olennainen osa on sillä, että ohjaus on hyvin suunniteltu ja ohjaaja tuntee itse tarkoin toiminnan sisällöt. (Kalliola ym. 2010, 116–119.)

Aloituvaiheella on suuri merkitys ohjaustilanteen onnistumisessa. Aloitusvaiheessa ohjaaja/ohjaajat esittelevät ensin itsensä. Tämän jälkeen ryhmälle kerrotaan miksi ollaan koolta ja mitä on tarkoitus yhdessä tehdä. Ohjaustilanteen edetessä kerrotaan osallistujille ohjeet ja säännöt. On hyvä varmistaa, että kaikki ryhmän jäsenet ymmärsivät annetut ohjeet esimerkiksi kysymällä jäikö joki osa ohjeesta epäselväksi. Tällöin ryhmän hiljaisemmatkin jäsenet uskaltavat yleensä kertoa, jos jokin asia jäi askarruttamaan. Jokaisella ohjaustilanteen toiminnalle on hyvä keksiä jokin innostava nimi, jotta osallistujien motivaatio saadaan säilytettyä. Ohjattavia saadaan myös motivoitua ja paremmin mukaan toimintaan, jos toimintaympäristöä pystytään koristelemaan teeman mukaisesti. (Kalliola ym. 2010, 116–120.)

Rastiradat ovat hyviä menetelmiä ohjauksessa, jos ohjataan isoja ryhmiä, koska tällöin ohjausta tapahtuu useammassa paikassa samaan aikaan. Toiminta on hyvä suunnitella niin, ettei kenenkään tarvitse odotella vuoroaan liian pitkään. Varsinkin lasten keskittyminen herpaantuu helposti, jos odotteluajat ovat pitkiä. Etukäteen on hyvä suunnitella ohjattaville jotain oheistoimintaa, esimerkiksi päättelytehtäviä siksi aikaa kunnes on taas aika siirtyä seuraavalle rastille. Lapsia ohjatessa on syytä myös muistaa, että lapset jaksavat keskittyä yhteen asiaan minuuteissa suunnilleen niin pitkään kuin heillä on ikävuosia. Tämä on hyvä huomioida suunniteltaessa esimerkiksi aina yhdellä rastilla tapahtuvaa toimintaa. (Kalliola ym. 2010, 120.)

3 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme päätavoitteena on järjestää turvallisuustapahtuma Hyvinkään Puolimatkan 1. ja 2. luokkalaisille. Tapahtuman tavoitteena on, että alakoululainen

- kiinnostuu koulutapaturmien ennaltaehkäisystä
- vahvistaa tietojaan ja taitojaan, joiden avulla hän voi edistää omaa ja muiden turvallisuutta
- käsittelee oman käytöksen merkitystä koulutapaturmien ennaltaehkäisyssä
- tunnistaa tapaturmien syytekijöitä koulussa ja koulumatkalla
- saa valmiuksia toimia tavallisimpien koulutapaturmien ensiaputilanteissa

Toisena opinnäytetyömme tavoitteena on arvioida turvallisuustapahtuman suunnittelua ja toteutusta. Kolmanneksi pyrimme kuvaamaan turvallisuustapahtuman siten, että se toimii mallina tapahtuman järjestämisestä. Tapahtuman arvioinnin jälkeen kehitämme toimivimmat ohjeet ja materiaalit (liitteet 16–26) vastaavanlaisen tapahtuman järjestämiseen.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme on perehtyä ohjaukseen teoriassa sekä saada teorian ja tapahtuman järjestämisen avulla lisää kokemusta ohjaamisesta. Tavoitteenamme on, että tapahtuman ohjausmenetelmät ovat riittävän osallistavia, selkeitä ja kiinnostavia. Tavoitteenamme on olla uskottavia ja asiantuntevia ohjaajia, jotka hallitsevat ryhmätilanteet. Tavoitteena on myös tapahtuman järjestämisen kautta saada arvokasta kokemusta vastaavanlaisen tapahtuman suunnittelusta ja järjestämisestä tulevaisuudessa.

4 Turvallisuustapahtuman järjestäminen Puolimatkan alakoulussa

4.1 Turvallisuustapahtuman suunnittelu

Saimme opinnäytetyön aiheemme lehtori Pirkko Rimpilä-Vanniselta, joka oli yhdessä 24 turvallista tuntia Hyvinkäällä työryhmän kanssa miettinyt, että tällaiselle opinnäytetyölle olisi tarvetta. Yhteistyökumppaniksi löytyi Puolimatkan koulun ala-aste, joiden 1. ja 2. luokan oppilaille tapaturmien ennaltaehkäisy ja ensiapu päivä toteutettiin. Turvallisuustapahtuman suunnittelu lähti käyntiin lokakuussa 2010, jolloin tapasimme Puolimatkan koulun henkilökuntaa, muun muassa koulun rehtorin, terveydenhoitajan ja koulun opettajia. Selvitimme koulun henkilökunnan toiveita ja tarpeita tapahtuman suunnittelua varten. Aluksi tarkoituksena oli toteuttaa tapahtuma 1. luokan oppilaille, mutta koulun toiveesta tapahtumaan otettiin mukaan myös 2. luokan oppilaat. Osallistujia määrä nousi tämän muutoksen myötä noin 100 oppilaaseen. Osallistujia määrää pystyttiin kasvattamaan, koska myös Puolimatkan koulun henkilökuntaa, tukioppilaita, koulun lähipoliisi, Keski-Uudenmaan pelastuslaitos sekä Laurea-Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoita lupautui osallistumaan tapahtuman käytännön toteutukseen.

Aloitimme opinnäytetyön hankkimalla yhteistyökumppaneita suunnittelemaamme turvallisuustapahtumaa varten. Toivoimme yhteistyökumppaneiden lahjoittavan lasten turvallisuuteen liittyvää materiaalia, jotta voisimme tehdä turvallisuuteen liittyvät kansiot (kuva 1) ja jakaa ne tapahtuman yhteydessä. Lahjoituksia tapahtuman kansiota varten pyydettiin yli 60 yritykseltä ja lopulta yhteistyökumppaneiksi saimme Esselten, Suomen Punaisen Ristin, Saintex Oy:n, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEKin, Coreplastin ja If- vakuutusyhtiön. Jokainen kansio sisälsi turvaliivin, heijastimia, laastareita, pinssin sekä erilaisia esitteitä turvallisuuteen liittyen ja diplomin.

Opinnäytetyön tekeminen jatkui teorian tiedon keräämisellä teoreettista viitekehystä varten. Teoreettisen viitekehyksen aihealueet muodostuivat ohjaavan opettajamme kanssa käymissä ohjauskeskusteluissa. Teoreettisen viitekehyksen valmistuttua aloimme suunnitella tapahtuman toteutusta. Osallistujien suuren määrän vuoksi päädyimme järjestämään tapahtuman 10 tehtävärastin pohjalta, etteivät oppilasmäärät ryhmissä kasvaisi liian suuriksi. Ohjeistimme Puolimatkan koulun opettajat jakamaan tapahtumaan osallistuva oppilaat valmiiksi 10 ryhmään. Opettajille toimitettiin valmiiksi jokaiselle ryhmälle tehty numerotarrat. Opettajat ohjeistettiin liimaamaan tarrat oppilaiden paitoihin tapahtumapäivän aamuna ennen yhteistä kokoontumista.

Rastien sisällön oli tarkoitus pohjautua koulutapaturmien ennaltaehkäisyyn sekä ensiapuun. Rastien aiheiksi suunnittelimme seuraavat alueet: liikenneturvallisuus, hätäilmoituksen tekeminen, tuki- ja liikuntaelinvammojen ensiapu, haavojen ensiapu, palovammojen ensiapu, tajuttoman ensiapu, toimintaketju välitunnilla tapaturman sattuessa, säännöt ja ohjeet tapaturmattomuuteen, vaarallisten esineiden etsiminen kuvasta ja liikennemerkkien tunnistaminen. Ensiapurastit suunnittelimme 8-vuotiaan koululaisen, Onnin seikkailuihin.

Suunnittelimme, että oppilaat kiertäisivät rastit tekemämme aarrekartan (liite 2) mukaisesti. Rastit kierrettyään oppilaat tulisivat saamaan palkinnoksi ”aarteen”. Aarteena on kevään aikana keräämämme turvallisuuskansio. Suunnittelimme jokaiselle rastille tarkan aikataulutuksen ja rastilta toiseen siirtymiselle varasimme aikaa viisi minuuttia, jolloin yhden rastin yhteispituudeksi muodostuu 15 minuuttia. Jokaiselle ryhmälle on suunniteltu 15 minuutin tauko, jotta tapahtumasta ei muodostuisi liian raskas. Tauolle suunnittelimme ohjelmaksi paloautoon ja ambulanssiin tutustumista.

Ennen tapahtumaa kävimme Puolimatkan koululla sopimassa käytännön järjestelyistä sekä ohjeistamassa osallistuvan henkilökunnan ja tukioppilaat päivän kulkuun. Tukioppilaiden tehtäväksi muodostui ryhmien kuljettaminen rastilta toiselle. Tukioppilaille teimme aikataulut (liite 3), joiden mukaan he kuljettavat oppilasryhmäänsä rastilta toiselle. Jokaiselle rastin vetäjälle teimme erilliset ohjeet rastin käytännön toteutukseen (liitteet 4–13). Rastin vetäjille lähetimme ohjeet sähköpostitse, sillä yhteisiä kokoontumiskertoja yrityksistä huolimatta ei pystytty järjestämään kaikkien aikatauluihin sopiviksi. Toimitimme myös koulun kautta oppilaiden vanhemmille tiedotteen päivän järjestämisestä (liite 14). Tapahtuman kokonaispituudeksi suunnittelimme kolme tuntia. Suunnitelmavaiheessa teimme suunnitelman miten tapahtuma arvioidaan päivän päätteeksi.

4.2 Turvallisuustapahtuman toteuttaminen

Saavuimme Puolimatkan koululle tapahtuman aamuna kello 6:00 järjestämään jokaiselle rastille tarvittavan materiaalin. Tapahtuma lähti käyntiin kello 8:00 yhteisellä kokoontumisella koulun liikuntasalissa. Kaikkien tapahtumaan osallistujien oli tarkoitus olla mukana kokoontumisessa. Opettajien oli ollut tarkoitus jakaa oppilaat valmiiksi kymmenen hengen ryhmiin ja antaa jokaisen ryhmän jäsenelle tarralappu liimattavaksi paitaan, joka kertoi mihin ryhmään kyseinen oppilas kuului. Opettajat olivat jakaneet lapset valmiiksi 10 ryhmään, mutta oppilaiden nimenhuuto ja tarralappujen liimaaminen jouduttiin tekemään vasta yhteisessä kokoontumisessa. Tukioppilaat olivat sopineet keskenään, kuka heistä johti kutakin ryhmää. Myös tukioppilaille oli varattu tarralaput liimattavaksi puseroon, jotta 1. ja 2. luokan oppilaat tietäisivät, kuka heidän ryhmänvetäjänsä on.

Ennen ryhmien suuntaamista ensimmäisille rasteille pidimme lyhyen tiedotteen päivän kulusta kaikille osallistujille. Kerroimme oppilaille, että oppilaat tulevat oman ryhmänsä kanssa kiertämään päivän aikana 10 rastia aarrekartan avulla. Suurimmalla osalla rasteista seikkailee 8-vuotias pikku koululainen, Onni, jolle aina sattuu ja tapahtuu. Loput rasteista käsittelevät koulutapaturmien ennaltaehkäisyä yleisesti.

Rasti yksi käsitteli liikenneturvallisuutta. Rastilla oppilaille näytettiin kuusi valokuvaa lavasteuista tilanteista liikenteessä. Tämän jälkeen oppilaat pohtivat, mitä kuvissa tapahtuu väärin ja, mikä olisi oikea tapa toimia. Tämän jälkeen oppilaiden kanssa keskusteltiin minkälaisiin tapaturmiin kuvissa nähtyjen tilanteiden vuoksi voi joutua. Rastin lopuksi oppilailta kysyttiin tuleeko heille mieleen joku tapahtuma, joka voisi sattua koulumatkalla ja miten kyseiset tapaturmat voitaisiin välttää. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 4.

Rastilla kaksi harjoiteltiin hätäilmoituksen tekemistä. Rastin alussa lapsille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Onni oli ollut aamulla matkalla kouluun ja toinen pieni koululainen, Emma, kaatui pyöräillessään ja satutti pahasti jalkansa. Onni muisti, että tällaisessa tilanteessa häntä on ohjeistettu soittamaan hätänumeroon. Seuraavaksi oppilaille kerrottiin tärkeitä muistettavia asioita hätänumeroon soittamisesta. Lisäksi oppilaille kerrottiin yksinkertaiset ohjeet hätänumeroon soittamisesta. Tämän jälkeen oppilaiden kanssa keskusteltiin siitä, miksi on tärkeää tietää oma esimerkiksi kotiosoiteensa ja oppilaille kerrottiin, että avun saan helpommin perille, kun tietää tarkan sijaintinsa. Oppilaat saivat lisäksi kotitehtäväkseen vanhempiansa kanssa täyttää lomakkeen, johon kirjoitetaan kotiosoite. Lomakkeessa oli lisäksi selkeät ohjeet hätänumeroon soittamisesta, joita voitaisiin vanhempien kanssa vielä kotona kerrata. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 5.

Rasti kolme käsitteli tuki- ja liikuntaelinvammojen ensiapua. Aluksi oppilaille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Onni oli juossut koulun käytävällä ja kompastunut toisen oppilaan reppuun, joka oli ollut keskellä käytävää. Onni oli kaatunut ja satuttanut nilkkansa pahasti. Tämän jälkeen rastin ohjaaja kävi läpi kolmen koon ohjeen tällaisten vammojen ensiavussa. Samalla ohjaaja näytti, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tilanteessa yhden vapaaehtoisen avulla. Ohjaajan demonstraation jälkeen oppilaat saivat harjoitella pareittain kolmen koon ohjetta. Harjoittelun jälkeen oppilailta kysyttiin, miten Onni olisi mahdollisesti voinut estää tapaturman syntymisen. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 6.

Rastilla neljä käytiin läpi toimintaketju välitunnilla tapaturman sattuessa. Aluksi oppilaille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Onni oli tippunut keinusta ja satuttanut polvensa. Tapahtumapaikalla oli myös kaksi muuta koulun oppilasta. Tämän jälkeen oppilaille kerrottiin miten tulee toimia tapaturman sattuessa koulupäivän aikana. Seuraavaksi oppilaiden kanssa harjoiteltiin toimintaketjua tapaturman sattuessa. Lisäksi keskusteltiin muista välitunnilla sattuvista tapaturmista. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 7.

Rastin viisi aihe oli tajuttoman henkilön ensiapu. Aluksi oppilaille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Oli ollut sateinen ilma ja Onni oli tippunut välitunnilla kiipeilytelineeltä, jonka seurauksena hän oli mennyt tajuttomaksi. Seuraavaksi käytiin läpi ensiapu tällaisessa tilanteessa. Ohjaaja näytti miten ensiapu toteutetaan yhden vapaaehtoisen oppilaan avulla. Oppilaat saivat jälleen harjoitella pareittain tajuttoman henkilön kääntämistä kylkiasentoon. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 8.

Rastilla kuusi käsiteltiin sääntöjä ja ohjeita, joiden avulla voitaisiin välttyä tapaturmilta. Oppilaat saivat itse kertoa sääntöjä tai ohjeita, joilla voitaisiin välttää tapaturmatilanne. Oppilaita rohkaistiin kertomaan kaikki mieleen tulevat ajatukset sillä väärää vastauksia ei ole. Aina säännön kautta ohjeen kerrottuaan oppilas sai käydä avaamassa yhden luukun luokassa esillä olevasta taulusta. Luukkujen alta paljastui koiran kuva, joka oli ollut tapaturmassa. Oppilaita pyydettiin antamaan ehdotuksia siitä, mitä koiralle on mahtanut käydä. Lopuksi oppilailta kysyttiin ideoita, miten koira olisi voinut tapaturman mahdollisesti välttää. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 9.

Rastilla seitsemän aiheena oli haavojen ensiapu. Aluksi oppilaille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Onni oli leikkinyt luokkatovereidensa kanssa luokanoven läheisyydessä. Onnin sormi oli jäänyt oven väliin ja sormeen oli tullut vertavuotava haava. Seuraavaksi oppilaiden kanssa käytiin läpi haavojen ensiapu. Ohjaaja näytti miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tilanteessa yhden oppilaan avustamana. Vapaaehtoisen oppilaan sormeen piirrettiin punaisella tussilla viiva kuvaamaan haavaa ja haava hoidettiin ensiapuohjeiden mukaan. Lopuksi oppilai-

ta kysyttiin miten Onni olisi voinut vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen omalla toiminnallaan. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 10.

Rastilla kahdeksan oppilaat etsivät kuvasta vaarallisia esineitä. Rastilla jokaiselle oppilaalle jaettiin kuva, josta oppilaat etsivät vaarallisia esineitä. Lopuksi oppilaiden kanssa keskusteltiin, miksi esineet ovat vaarallisia ja, mitä ne voivat aiheuttaa. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 11.

Rastilla yhdeksän käsiteltiin palovammojen ensiapua. Aluksi oppilaille kerrottiin Onnin tarina kyseisellä rastilla. Onni oli ollut luokkaretkellä ja koko luokka oli pysähtynyt evästauolle. Oppilaat olivat paistaneet nuotiolla vaahtokarkkeja ja Onni oli tilanteessa sormeensa palovamman. Seuraavaksi käytiin läpi palovamman ensiapu. Ohjaaja näytti yhden vapaaehtoisen oppilaan avulla miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa. Lopuksi oppilailta kysyttiin, miten Onni olisi voinut vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen. Oppilaita pyydettiin vielä kertomaan millaisissa tilanteissa palovammoja voi syntyä. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 12.

Rastilla kymmenen aiheena oli liikennemerkkien tunnistaminen. Oppilaille jaettiin paperit joissa oli kuva kuudesta liikennemerkestä. Lapset ohjattiin miettimään joko yksin tai parin kanssa mitä mikäkin liikennemerkki tarkoittaa. Lopuksi oppilaiden kanssa käytiin jokainen liikennemerkki läpi. Tapahtumassa käytetty rastin ohjeistus liitteenä 13.

Aloituseinfon jälkeen ryhmät lähtivät liikkeelle ja jokainen ryhmä kulki oman aikataulunsa mukaisesti rastilta toiselle. Jokaisen rastin päätteeksi oppilaat saivat aarrekarttoihinsa tarrat merkiksi rastin suorittamisesta. Kaikilla ryhmillä oli 15 minuutin tauko päivän aikana, jolloin ryhmät tutustuivat Keski-Uudenmaan Pelastuslaitoksen paloautoon ja ambulanssiin palomiesten opastuksella. Lisäksi palomiehet kertoivat oppilaille väärin hälytysten haitallisuudesta. Päivän päätteeksi oppilaille jaettiin aarteina turvallisuuskansiot. Jaoimme kyselylomakkeet rastien ohjaajille, tukioppilaille sekä niille opettajille, jotka kiersivät päivän aikana seuraamassa rastien ohjelmaa.

4.3 Turvallisuustapahtuman arvioiminen

4.3.1 Arvioinnin tutkimukselliset menetelmät

Turvallisuustapahtuman suunnittelu ja toteutus arvioitiin kyselytutkimuksella (Liite 1). Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössämme käytimme kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu positivismiin, jossa korostetaan tiedon perustelua, luotettavuutta sekä yksiselitteisyyttä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa edellytetään riittävän

suurta määrää havaintoyksiköitä, jotta tuloksia voitaisiin pitää luotettavina ja ne voitaisiin yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. (Kananen 2008, 10.) Kvantitatiivisen tutkimuksen ensimmäinen vaihe on löytää ongelma-alue eli tutkimusongelma, johon haetaan ratkaisua tai vastausta. On mietittävä, mitä tietoa tarvitaan, jotta ongelmaan löydetään ratkaisu. Prosessi jatkuu alueen tietoon tutustumisella, selvitetään, mitä tutkittavasta asiasta tiedetään ennestään. Tiedon lisääntyessä tutkimuksen pääongelma pilkkoutuu alaongelmiksi. Tämän jälkeen suunnitellaan tiedonhankintamenetelmä, jota käytetään aineiston keruussa. Tämän jälkeen aineisto analysoidaan, tulokset tulkitaan ja tehdään johtopäätökset. Viimeinen vaihe on raportin kirjoittaminen aineiston pohjalta. (Erätuuli, Leino & Yli-luoma 1996, 13–14.)

Kyselytutkimus on tietoisuuden ja ajattelun sisältöihin kohdistuva menetelmä, jota käytetään yleensä sen helppouden vuoksi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36–37). Kyselytutkimuksen etuna on myös se, että niiden avulla pystytään keräämään laaja tutkimusaineisto, niillä tavoitetaan paljon henkilöitä ja voidaan kartoittaa monia asioita. Menetelmä on tehokas, sillä se säästää tutkijan aikaa sekä vaivannäköä. Kyselytutkimuksen heikkouksina voidaan pitää muun muassa sitä, että ei voida olla varmoja miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, ja ovatko he pyrkineet vastaamaan huolellisesti ja rehellisesti. Ei voida olla myöskään olla varmoja, miten onnistuneita kysymysten vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien mielestä ja ovatko he perehtyneet siihen asiaan riittävästi, josta esitettiin kysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Kyselytutkimus voidaan toteuttaa muun muassa strukturoidulla kyselylomakkeella. Kyselylomakkeen perustana on aina tutkimusongelma. Tutkimus on aina kiteytettävä ongelmaksi ja se on määritettävä ja rajattava mahdollisimman tarkasti. Kyselylomakkeen suunnittelussa ongelmat muutetaan kysymyksiksi. Kysymysten avulla koko tutkimus pystytään jäsentämään osiin. Kyselylomakkeen tekstit on harkittava tarkkaan, jotta välttyään virheellisiltä tulkinnoilta. Jos teksti on aseteltu huonosti, se voidaan tulkita monella eri tavalla. Kyselylomakkeen kysymysten tulee mitata oikeita asioita yksiselitteisesti ja niiden tulee myös kattaa koko tutkimusongelma. Myös kyselylomakkeen ulkomuotoon on syytä kiinnittää huomiota ja saada tällä tavoin lomake houkuttelevampaan ja vastaajaystävällisempään muotoon. Jos kyselylomakkeet on suunniteltu huolellisesti, ne voidaan käsitellä nopeasti tallennettuun muotoon ja aineisto pystytään analysoimaan tietokoneen avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 3637; Kananen 2008, 12–14; Heikkilä 2008, 29–30.)

Tapahtuman arvioiminen tapahtui strukturoidulla ”Tapahtuman arviointi-kyselyllä” (liite 1). Kyselylomakkeeseen vastasi rastien ohjaajat (n=7), oppilasryhmien kierrättäjinä toimineet tukioppilaat (n=10) ja rastien ohjelmaa seuranneet opettajat (n=2). Kyselylomakkeet jaettiin osallistujille heti tapahtuman päätyttyä. Kyselylomakkeita jaettiin yhteensä 19 (N=19) ja niistä palautui 15 (n=15). Kyselylomakkeessa oli viisi teemaa. Teemat koskivat tapahtuman etu-

käteisohjausta, asiasisältöä, käytännön toteutusta, ohjausmenetelmiä sekä opinnäytetyöntekijöiden toimintaa tapahtuman aikana. Teemat sisälsivät yhteensä 29 strukturoitua väittämää, joista tapahtuman suunnittelua käsitteli kuusi väittämää ja 23 väittämää käsitteli tapahtuman käytännön toteutusta. Vastaukset väittämiin annettiin Likertin 5-portaisella asteikolla. Kyselylomakkeella kartoitettiin myös vastaajien taustatiedot, joita olivat sukupuoli, ikä ja ammattiryhmä. Lomakkeessa oli lisäksi kaksi avointa kysymystä, joilla haimme vastaajilta kehittämisehdotuksia vastaavanlaisen tapahtuman järjestämiseen sekä yleistä palautetta tapahtumasta. Avoimilla kysymyksillä pyrimme antamaan vastaajille mahdollisuuden kertoa, mitä he ajattelevat. Avoimilla kysymyksillä vastaajilla on mahdollisuus ilmaista itseään omilla sanoilla ja ne osoittavat lisäksi, mikä on keskeistä vastaajien ajattelussa. (Hirsjärvi ym. 2007, 196).

Tutkimuksen keskeinen asia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta sekä johtopäätösten teko. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineiston käsittely ja analyysi kannattaa aloittaa mahdollisimman pian aineiston keräämisen jälkeen. Ensimmäisenä vaiheena aineiston käsittelyssä on tietojen tarkistus. Aineistosta on tarkistettava sisältykö siihen virheellisyyksiä ja puuttuuko siitä tietoja. Seuraavana vaiheena on tietojen täydentäminen. Jos aineistoa on kerätty kyselylomakkeiden avulla, tietojen kattavuutta pyritään lisäämään lomakkeiden karhuamisella. Kolmantena vaiheena on aineiston järjestäminen, jotta tiedot voitaisiin tallentaa ja analysoida. Aineistoa voidaan analysoida usealla eri tavalla. Tutkimuksessa valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten antaa vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Selittämiseen pyrkivässä tavassa käytetään usein tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 216–219.)

Kävimme tapahtuman jälkeen läpi kyselylomakkeista ne, jotka oli palautettu heti tapahtuman jälkeen. Neljä lomaketta palautui meille vasta viikon kuluttua tapahtuman järjestämisestä. Tulosten analysointiin otettiin mukaan myös myöhässä palautuneet lomakkeet. Lomakkeita oli jaettu 19 kappaletta, joista 15 kappaletta palautui meille. Lomakkeista 14 oli täytetty ohjeiden mukaisesti ja kaikkiin strukturoituihin väittämiin oli vastattu. Yhden lomakkeen kohdalla vastaaja oli jättänyt vastaamatta kolmeen eri teemaan, jotka sisälsivät yhteensä 16 väittämää. Vastaaja itse kertoi jättäneensä vastaamatta näihin, koska hän ei ollut päässyt päivän aikana liikkumaan omalta rastiltaan ja tutustumaan päivän muuhun asiasisältöön ja toimintaan. Otimme lomakkeesta kuitenkin mukaan teemat, joihin oli vastattu.

Lomakkeiden tarkastamisen jälkeen lomakkeiden strukturoitujen väittämien vastaukset analysoitiin Microsoft Officen Excel-taulukkolaskennan avulla, ja tutkimustuloksista tehtiin graafisia pylväsdiagrammeja helpottamaan tulosten ymmärtämistä. Koska otannan määrä oli opinnäytetyössämme melko pieni, päädyimme yhdistämään strukturoitujen väittämien vastausvaihtoehdot 1 ja 2 (1=täysin samaa mieltä, 2=melko samaa mieltä) sekä vastausvaihtoehdot 3

ja 4 (3=melko eri mieltä, 4= täysin eri mieltä). Vastausvaihtoehto 5 (5= en osaa sanoa) käsiteltiin omanaan. Vastauksia ei käsitelty keskiarvoina vaan määrinä. Vastaajista 10 oli vastannut lomakkeen avoimiin kysymyksiin. Avoimien kysymysten vastaukset kirjoitettiin puhtaaksi ja niistä nostettiin tuloksissa esiin ne, jotka oli mainittu useammin kuin kerran.

4.3.2 Palautekyselyn tulokset

Kyselylomakkeeseen vastasi 15 henkilöä. Kyselylomakkeeseen vastanneista 13 oli naisia ja kaksi miehiä. Yli puolet vastaajista oli iältään 13–25-vuotiaita ja neljäsosa vastaajista oli iältään 26–35-vuotiaita. Vastaajista neljä oli opettajia, kuusi tukioppilaita ja muut vastaajista kuuluivat muuhun ammattiryhmään. Taustatietojen perusteella voidaan päätellä, että lähes puolet tukioppilaista jätti vastaamatta kyselyyn.

Kuviossa 2 on esitetty turvallisuustapahtuman toteutuksen etukäteisohjauksen tulokset. Tulosten perusteella turvallisuustapahtuman etukäteisohjaus oli onnistunut hyvin. Kolme vastaajista oli kuitenkin ollut sitä mieltä, että etukäteisohjausta ei ollut annettu riittävän ajoissa ennen tapahtumaa. Turvallisuustapahtuman asiasisältöä (kuvio 3) koskevien tulosten perusteella sisältö oli onnistuttu suunnittelemaan hyvin. Vastanneiden mielestä asiasisältö edisti hyvin lasten valmiuksia toimia ensiapua vaativissa tilanteissa eikä se ollut liian vaikeasti ymmärrettävää.

Turvallisuustapahtuman käytännön toteutusta (kuvio 4) koskevien tulosten perusteella voidaan päätellä, että tapahtuma oli riittävän toiminnallinen sekä toimiva kokonaisuus. Kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että tapahtuma oli liian lyhyt. Loput vastaajista pitivät tapahtumaa sopivan mittaisena. Kolmasosa vastaajista oli myös sitä mieltä, että rasteja oli liian paljon, loput vastaajista pitivät rastien määrää sopivana. Tapahtuman ohjausmenetelmiä (kuvio 5) koskevien tulosten perusteella ohjaus oli kokonaisuudessaan onnistunutta. Oma toimintamme (kuvio 6) päivän aikana oli kyselylomakkeen tulosten perusteella sujunut hyvin. Olimme onnistuneet olemaan uskottavia sekä asiantuntevia ja lisäksi vastaajien mielestä hallitsimme ryhmätilanteet hyvin. Liitteeseen 15 on koottu kaikki kyselylomakkeen tulokset.

Kyselylomakkeen avointen kysymysten perusteella kehittämissuhteissa nousi selkeästi esiin toiminnallisuuden lisäys. Rastien toteutukseen toivottiin enemmän toiminnallisuutta. Toisena seikkana esiin tuli aikataulut. Aikataulut eivät sujuneet aivan ennalta suunnitellulla tavalla. Avoimissa kysymyksissä tuli myös esille osallistujien tyytyväisyys tapahtuman toteutukseen ja moni vastaajista piti tapahtumaa hyödyllisenä lisänä koulun arkeen.

4.3.3 Turvallisuustapahtuman itsearviointi

Suurin osa päivästä sujui suunnitelmien mukaisesti. Yhteiseen kokoontumiseen liikuntasaliin olisi ollut syytä varata hieman pidempi aika, sillä oppilaiden järjestäytyminen ryhmiin vei odotettua kauemmin. Ongelmia tuotti myös se, että yksi rastin vetäjä oli sairastunut, mutta tieto hänen sairastumisestaan ei kantautunut meille ajoissa. Rastin ohjelma saatiin kuitenkin vedettyä, sillä viereisen rastin ohjaaja ja koulun terveydenhoitaja hoitivat yhdessä rastin ohjauksen.

Kaikki 1. ja 2. luokan oppilaat jaksoivat hienosti keskittyä rastien ohjelmaan koko toimintapäivän ajan. Oppilaat olivat erittäin kiinnostuneita ja innokkaita osallistumaan rastien toimintaan. Koulun tukioppilaat toimivat esimerkillisesti ryhmien vetäjinä ja pitivät huolen aikataulujen sujuvuudesta. Kaikki rastien ohjaajat olivat perehtyneet oman rastin toimintaan ja ohjaukseen huolellisesti ja ongelmia ei tämän suhteen ollut. Puolimatkan koulun rehtori oli koko projektin ajan aina suunnittelusta tapahtuman toteuttamiseen saakka auttamassa kaikissa käytännön järjestelyihin liittyvissä asioissa. Yhteistyö koko koulun henkilökunnan kanssa sujui läpi projektin moitteettomasti. Koulun lähipoliisi sekä Keski-Uudenmaan Pelastuslaitos lähtivät innokkaasti mukaan opinnäytetyömme tapahtuman toteuttamiseen. Saimme paljon positiivista palautetta suullisesti mukana olleilta, että tapahtuman järjestämiselle oli tarvetta.

5 Pohdinta

5.1 Tulosten tarkastelu

Ohjauksella on aina oltava tavoitteet eli päämäärät joihin ohjauksella pyritään. Ohjauksella tulee olla myös aina syy, miksi sitä tehdään. Asetettavan tavoitteen tulee olla konkreettinen ja helposti ymmärrettävä. Tavoitteiden asettamisessa on myös huomioitava toimintaympäristön arvot sekä toimintaperiaatteet. (Kalliola ym. 2010, 77–81.) Olimme asettaneet yhdeksi yleiseksi tavoitteeksi antaa oppilaille tietoa ja taitoa, joiden avulla he voivat edistää omaa ja muiden turvallisuutta. Palautteen perusteella onnistuimme tässä tavoitteessa. Palautteen perusteella oppilaat saivat tapahtuman aikana paremmat valmiudet toimia tavallisimmissa ensiaputilanteissa, joihin koulutapaturmat voivat johtaa.

Tavoitteiden asettamisen jälkeen tehdään suunnitelma. Suunnitelman avulla punnitaan erilaisia tapoja ja keinoja, joilla päästäisiin haluttuun tavoitteeseen. Hyvin tehty suunnitelma on ohjausprosessin olennainen osa. Huolellisesti tehty suunnitelma helpottaa myös tilanteissa, joissa ohjaustilanne ei etenekään suunnitelmien mukaisesti. (Kalliola ym. 2010, 77–84.) Kyse-lylomakkeella keräämämme palautteen avulla onnistuimme hyvin sekä päivän suunnittelemisessä sekä toteuttamisessa.

Ohjausmenetelmää valittaessa otetaan huomioon asiakkaan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset taustatekijät. Lisäksi on huomioitava ympäristötekijät, kuten millaisessa ympäristössä ohjaus toteutetaan. Ohjausmenetelmiä ovat esimerkiksi lähi- ja etäohjaus sekä yksilö- ja ryhmäohjaus. (Kääriäinen & Kyngäs 2011.) Turvallisuustapahtuman menetelmänä oli ryhmäohjaus. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että ohjaus olisi pitänyt yrittää järjestää kiinnostavammalla tavalla. Tähän olisimme voineet vaikuttaa järjestämällä tapahtuma useampana eri päivänä pienemmälle ryhmälle kerrallaan.

Pieniin aikatauluongelmiin vaikutti meistä itsestä riippumattomat asiat, kuten yhden ohjaajan sairastuminen. Tieto tästä ei kulkeutunut meille ajoissa, vaikka olimme antaneet kaikille ohjaajiksi nimetyille omat yhteystietomme (puhelinnumero sekä s-postiosoite) ja toivoneet yhteydenottoja kaikissa epäselvissä tilanteissa. Vastaavanlaisiin ongelmiin kannattaisi jatkossa varautua esimerkiksi muutamalla varaohjaajalla, joiden avulla rastit saataisiin sujumaan aikataulujen mukaan sairastumisista huolimatta. Myös yhteisiä tapaamisia rastien ohjaajien kanssa olisi hyvä järjestää useampia, jotta jokainen rastin vetäjä pääsisi osallistumaan henkilökohtaiseen ohjaukseen.

Toteuttamisvaiheen jälkeen on vuorossa palautteen kerääminen sekä arviointi. Palautetta voidaan kerätä useilla eri menetelmillä riippuen siitä, millaisesta ohjaustoiminnasta on kysymys. Palautteen ja arvioinnin perusteella toimintaa ja ohjausmenetelmiä voidaan joko muuttaa palautteen mukaisesti tai toimintaa voidaan jatkaa aiemmillä menetelmillä, jos ne todetaan hyväksi. (Kalliola ym. 2010, 78.) Tavoitteenamme oli pyrkiä luomaan malli koulutapaturmien ennaltaehkäisy ja ensiapu-tapahtuman järjestämisestä, jota voitaisiin jatkossakin käyttää hyödyksi. Kerätyn palautteen sekä itsearviointin pohjalta teimme toimivimmat ohjeet ja oheismateriaalit vastaavanlaisen tapahtuman järjestämiseen. Nämä materiaalit löytyvät liitteistä 16–27.

Arvioidessamme tapahtumaa jälkikäteen tulimme siihen tulokseen, että osalla rasteilla seikkaillut Onni olisi pitänyt liittää osaksi jokaista rastia. Tätä kautta tapahtumasta olisi saatu muodostettua yhtenäisempi kokonaisuus. Oppilaat olisivat voineet kokea päivän tätä kautta selkeämpänä ja mielekkäämpänä kokonaisuutena. Näiden ajatusten ja ideoiden pohjalta kehitelty Onnin tarina löytyy liitteestä 16.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli perehtyä ohjaukseen ja saada päivän järjestämisen kautta lisää kokemusta ohjaamisesta. Kyselylomakkeen tulosten perusteella olimme onnistuneet ohjauksen suunnittelussa sekä itse ohjauksessa. Omasta mielestämme onnistuimme kokonaisuudessaan hyvin toimintapäivän suunnittelussa ja ohjauksessa sekä pääsimme itsellemme asetettuihin tavoitteisiin.

5.2 Ohjauksen luotettavuus

5.2.1 Ohjauksen suunnittelun ja toteutuksen luotettavuus

Tutustuimme laajalti teorian tietoon ennen tapahtumaa Puolimatkan koululla. Teoreettista viitekehystä varten haimme paljon tietoa lasten tapaturmien ennaltaehkäisemisestä, erilaisista tapaturmateorioista ja ohjaamisesta sekä suomalaisista että ulkomaisista lähteistä, jotka pohjautuivat tutkittuun tietoon. Rastien ensiapuohjeet laadittiin voimassa olevien ohjeistuksien mukaan luotettavista lähteistä. Opinnäytetyömme ohjaaja tarkasti useampaan otteeseen teoreettisen viitekehksen oikeellisuuden ennen opinnäytetyön toiminnallista osuutta.

Olimme valinneet opinnäytetyömme tapahtuman ohjauksen pohjalle sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen. Pyrimme toteuttamaan ohjaamista sen pohjalta, ja se osoittautui hyväksi valinnaksi ohjattaessa alakoululaisia. Ohjausmenetelmänä oli ryhmäohjaus, joka toimii hyvin näin suurta joukkoa ohjattaessa. Lisäksi ryhmän jäsenenä oleminen auttaa jaksamaan ja tukee tätä kautta tavoitteiden saavuttamista. Toimintapäivän suunnittelu ja toteutus pohjautuivat eri tapaturmateorioiden primaari- ja sekundaaripreventioon. Primaariprevention avulla vaikutimme lasten terveelliseen ja turvalliseen ympäristöön koulutapaturmien ennaltaehkäisemisen kautta. Ensiaputilanteiden harjoittelussa toteutimme sekundaaripreventiota, ja tätä kautta lapset voivat omalla toiminnallaan olla mukana ehkäisemässä esimerkiksi vammojen pahentumista tapaturman satuttua. Ohjaamisesta on jo aikaisempaa kokemusta, vaikka emme olekaan vielä valmiita terveydenhoitajia. Olemme olleet ohjaajina erilaisissa Laurea-ammattikorkeakoulun hankkeissa, ja molemmilla opinnäytetyön tekijöillä on pitkä kokemus ohjaamisesta työelämän kautta.

5.2.2 Ohjauksen arvioinnin luotettavuus

Ohjauksen arvioinnissa käytettiin pienimuotoista kyselyä. Tutkimuksissa pyritään aina arvioimaan myös tutkimuksen luotettavuutta. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta ja mittauksen luotettavuutta. Toistettavuudella tarkoitetaan mittarin kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia ja luotettavuudella sitä kuinka yhdenmukaisesti mittaus on suoritettu ja kuinka johdonmukaisesti sekä tarkasti mittari toimii. Reliabiliteetti voidaan todeta usealla eri tavalla. Tulosta voidaan pitää reliabelina esimerkiksi silloin, jos kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai, jos samaa henkilöä tutkittaessa eri tutkimuskerroilla saadaan samanlainen tulos. (Lindblom-Ylänne ym. 2011, 130–131; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.) Validiteetti tarkoittaa sitä, miten hyvin tutkimus kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Validiteetti tarkoittaa siis mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä oli tarkoitus mitata. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.) Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla viitataan tutkimuksen sisäiseen logiikkaan ja johdonmukaisu-

teen. Ulkoisella validiteetilla puolestaan tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimuksen tuloksia voidaan siirtää yhden tutkimuksen yhteydestä toiseen yhteyteen. (Lindblom-Ylänne ym. 2011, 129–131.)

Tässä kyselytutkimuksessa mittauksen luotettavuuteen on vaikuttanut useita tekijöitä. Kyselylomakkeen luotettavuuteen on voinut vaikuttaa se, että meillä ei ollut juurikaan aikaisempaa kokemusta kyselylomakkeen tekemisestä. Emme käyttäneet aikaisemmissa tutkimuksissa käytettyjä kyselylomakkeita suoraan, mutta hyödynsimme NOPS 2010–2012, Nuoren työ- ja toimintakyvyn edistäminen ammattiopistoissa -hankkeen terveystapahtumissa käytettyä ”Ammattiopiston opiskelijan terveysosaaminen” -kyselylomaketta. NOPS 2010–2012 kyselytutkimuslomakkeen on suunnitellut kyseisen hankkeen projektipäällikkö. Sillä on kerätty palautetta 90 ammattiopistossa pidetyssä terveystapahtumassa. Vastaajia on ollut n. 800 ammattiopiston opiskelijaa. Terveystapahtumien vaikuttavuudesta tehdään viisi erillistä tutkimusta. Aineisto on kerätty juuri edellä mainitulla lomakkeella. (Rimpilä-Vanninen 2010; Rimpilä-Vanninen 2011.)

Opinnäytetyömme ohjaaja tarkasti kyselylomakkeemme ensimmäisen version ja saimme häneltä hyviä ohjeita muun muassa lomakkeen jakamisesta selkeisiin osioihin ja käsitteiden operationalisoinnista. Kyselylomakkeen luotettavuutta heikentää kuitenkin se, että jätimme kyselylomakkeen suunnittelulle liian vähän aikaa. Kyselylomaketta tulisi myös esitestata, koska sen avulla saadaan käsitys muun muassa siitä, ovatko kysymykset ja ohjeet ymmärretty oikein (Vehkalahti 2008, 40–48.) Lomaketta esitettiin kolmella sairaanhoitajalla, joilla on työnsä kautta paljon ohjauskokemusta. Esitestauksen jälkeen lomaketta ei enää muutettu. Esitetaukseen osallistuneet vastaajat olivat sitä mieltä, että kyselylomakkeeseen oli helppo vastata ja se oli selkeä. Luotettavuutta parantaa esikysely joka on suunnattu samalle joukolle, jolle varsinainen tutkimus tehdään. Meidän valitsemamme esitestausryhmä omaa paljon ohjauskokemusta ammattinsa kautta. Tuloksia ei voi yleistää, koska kerätyn aineiston määrä ei ollut kovin suuri. Mietimme jälkikäteen olisiko tapahtumaan osallistuneilta oppilailta pitänyt myös kerätä palautetta, tällöin olisimme saaneet suoraan varsinaiselta kohderyhmältäkin palautetta.

Aineiston keruun luotettavuuteen on osaltaan voinut vaikuttaa se, että kaikki vastaajat eivät täyttäneet kyselylomaketta heti tapahtuman jälkeen. Tämä johtuu pitkälti siitä, että kyselylomakkeet eivät kantautuneet vastaajille opettajanhuoneesta kovinkaan nopeasti. Osa vastaajista täytti ja palautti lomakkeen vasta noin viikon kuluttua tapahtumasta. Näissä tapauksissa itse tapahtuma ja siihen liittyneet yksityiskohdat eivät ehkä olleet enää niin hyvin muistissa, ja tämä on saattanut vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Suurin osa vastaajista kuitenkin palautti lomakkeen heti tapahtuman päätyttyä.

Aineiston analyysia helpotti se, että tulokset voitiin analysoida tietokoneen avulla, sillä tulokset oli muutettu aineiston tarkastuksen jälkeen tallennettuun muotoon. Luotettavuutta lisää osaltaan se, että suurin osa aineistosta saatiin käsiteltyä ja analysoitua heti tapahtuman jälkeen. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että molemmat opinnäytetyöntekijät tekivät omat analyysit tuloksista ja näitä analyyseja vertailtiin keskenään ennen lopullisten yhteenvetöjen tekoa. Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka tutkimuksissa pyritäänkin aina välttämään virheiden syntymistä.

5.3 Kehittämishaasteet

Tapaturmien ennaltaehkäisy ja ensiapu on tärkeä osa koululaisten terveyttä. Tilastokeskuksen mukaan 5–14-vuotiaiden lasten toiseksi yleisin kuolinsyy vuonna 2008 oli tapaturmat. Tästä johtuen peruskouluissa on ensiarvoisen tärkeää toteuttaa turvallisuuskasvatusta. Koulun turvallisuuskasvatuksen kautta oppilaille pystyttäisiin antamaan valmiuksia selviytyä erilaisista tilanteista. Tätä kautta oppilaat saisivat tietoja ja taitoja joiden avulla he pystyvät edistämään omaa ja muiden turvallisuutta. Peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan ei ole kuitenkaan sisällytetty ensiapu opetusta. Tästä johtuen näimme selkeän tarpeen tämänkaltaisen tapahtuman järjestämiselle, sillä tämänkaltaiset turvallisuustapahtumat toimivat ennaltaehkäisevinä työmenetelminä.

Kehittämishaasteena on myös koulutapaturmien tilastoiminen, sillä se toimii osaltaan koulutapaturmien ennaltaehkäisyn välineenä. Hyvinkäällä ei vielä toistaiseksi sähköisesti kirjata koulutapaturmia, mikä vaikeuttaa tapaturmien ennaltaehkäisyä. Ilman seurantajärjestelmää ei voida tunnistaa riskiryhmiä, -toimintoja, -ympäristöjä sekä -tuotteita. Tämän avulla voitaisiin siis määrittää turvallisuustyön ensisijaiset kohteet. Lisäksi mielestämme ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelmaan olisi sisällytettävä enemmän opetusta tapaturmien ehkäisystä. Esimerkiksi terveydenhoitajat vastaavat monessa paikassa tapaturmien ennaltaehkäisystä ja ensiapuvalmiudesta.

Vastaavanlaista tapahtumaa järjestettäessä olisi hyvä kiinnittää huomiota oppilasryhmien suuruuteen. Tapahtumasta saisi toimivamman, jos sen järjestäisi esimerkiksi yhdelle luokalle kerrallaan. Ryhmäkoon ollessa pienempi jäisi oppilailla enemmän aikaa harjoitella erilaisia tilanteita ja näin päivästä tulisi myös heille toiminnallisempi. Näin monipuolisen sisällön mahdolluttaminen kolmen tunnin mittaiseksi osoittautui hyvin haasteelliseksi. Osanottajien määrän ja iän huomioon ottaen hyvästä organisoinnista huolimatta aikataulussa voi tapahtua muutoksia päivän edetessä.

Huomasimme opinnäytetyömme edetessä, että tällaisen tapahtuman järjestäminen 100 pienelle koululaiselle oli erittäin aikaa vievää ja haastavaa. Toisinaan tuntui siltä, että tapahtuman organisoinnista olisi toisinaan riittänyt tekemistä useammalle kuin kahdelle opinnäyte-

työntekijälle. Asetimme itse toimintapäivän onnistumiselle niin suuret odotukset, jotta niihin pääseminen muodostui suureksi haasteeksi. Olimme etukäteen ajatelleet, että yhteistyökumppaneiden saaminen lasten turvallisuutta edistävälle tapahtumalle olisi ollut helppoa, mutta se olikin yllättävän aikaa vievää. Haimme yhteistyökumppaneita yli 60 yrityksestä ennen kuin saimme kasaan tarvittavan materiaalin turvallisuuskansiota varten.

Uskomme kuitenkin, että jos vastaavanlainen tapahtuma järjestettäisiin uudelleen, olisi se huomattavasti helpommin organisoitavissa. Kaikesta haasteellisuudesta ja työstä huolimatta olemme erittäin tyytyväisiä toimintapäivän sujuvuuteen. Tapahtuman järjestäminen oli antoisaa kokemus, kasvatti ammatillista osaamistamme ja mikä tärkeintä saimme osaltamme olla edistämässä lasten turvallista käyttämistä ja olla näin ennaltaehkäisemässä tapaturmia.

Lähteet

- Ala-Laurila, E-L., Laakso, J. & Terho, P. 2002. Kouluterveydenhuolto. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Andersson, R. & Menckel, E. 1995. On the prevention of accidents and injuries. A comparative analysis of conceptual frameworks. *Accid. Anal. and Prev.*, 27(6), 757–768.
- Erätuuli, M., Iino, J. & Yli-luoma, P. 1996. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Heikkilä, M.-L., Huhtanen, P., Kurenniemi, M., Lounamaa, A., Salminen, S. & Virtanen, J. 2005. Koulutapaturmien ehkäisy 2002-2004 toteutettu kehittämishanke. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu; Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Otava.
- Holder, Y., Peden, M., Krug, E., Lund, J., Gururaj, G. & Kobusingye, O. 2001. Injury surveillance guidelines. World Health Organization. Violence and Injury Prevention and Disability. Geneva: WHO.
- Hyvinkää 2010a. 24 Turvallista Tuntia Hyvinkäällä. Projektit ja hankkeet. Viitattu 19.3.2011. <http://www.hyvinkaa.fi/24-turvallista-tuntia/Projektit-ja-hankkeet/>
- Hyvinkää 2010b. 24 Turvallista Tuntia Hyvinkäällä. Viitattu 7.11.2010. <http://www.hyvinkaa.fi/24-turvallista-tuntia/>
- Hätäkeskuslaitos 2010. 112 - Hätäkeskuslaitos. Opeta lapsi soittamaan. Viitattu 30.12.2010. <http://www.112.fi/index.php?pageName=opetalapsisoittamaan>
- Jalanko, H. 2010. Aivotärähdyksellä. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 17.1.2011. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00106
- Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa
- Kananen, J. 2008, Kvantti, kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Kauppila, R. A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Juva: WS Bookwell.
- Keggenhoff, F. 2003. Apua! Ensiapua. Suomentaja Kulkki, E. 2. painos. Helsinki: Otava.
- Koivukoski, M., Lounamaa, A. & Merjamaa, J. Tapaturmien torjuntakokeilu Hyvinkäällä vuosina 1998–2000. Tampere: Ammattikuva.
- Kotitapaturma 2008a. Kotitapaturmien ehkäisykampanja. Tietopankki. Kuinka tapaturmia ehkäistään? Viitattu 20.3.2011. http://www.kotitapaturma.fi/sivu.php?artikkeli_id=144

Kotitapaturma 2008b. Kotitapaturmien ehkäisykampanja. Näkökulmia turvallisuuskasvatukseen. Viitattu 20.3.2011. <http://www.kotitapaturma.fi/jepulis/ope05.htm>

Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Poskiparta, M., Johansson, K., Hirvonen, E. & Renfors, T. 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit.

Kääriäinen, M. & Kyngäs, H. 2011. Ohjaus - tuttu, mutta epäselvä käsite. Sairaanhoidajaliitto. Viitattu 19.3.2011. http://www.sairaanhoidajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoidaja-lehti/10_2006/muut_artikkelit/ohjaus-tuttu-mutta-epaselva-ka/

Lindblom-Yläne, S., Paavilainen, E., Ronkanen, S. & Pehkonen, L. 2001. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.

Markkula, J. & Öörni, E. 2009. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Helsinki: Yliopistopaino.

MLL 2011. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Fyysinen kehitys. Viitattu 7.3.2011. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9-vuotias/fyysinen_kehitys/

MLL 2009. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Selvitys lasten tapaturmien ehkäisystä. Lapsen turvaksi-hanke 2007–2009. Helsinki: MLL.

Peavy, R.V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Suom. P. Auvinen. Helsinki: Psykologinen kustannus.

Rimpilä-Vanninen 2011. Laurea ammattikorkeakoulu, Hyvinkään toiminta Hyvinkään 24 TTT-organisaatiossa vuosina 2000–2011.

Rimpilä-Vanninen, P. 2009. Koulutapaturmien ehkäisy-hanke 2002–2004 luento. Laurea Ammattikorkeakoulu. Hyvinkää.

Sahi, T., Castren, M., Helistö, N. & Kämäräinen, L. 2008. Ensiapuopas. 5.-8. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Sairas lapsi 2006. Sairas lapsi - mitä voin tehdä. Tapaturmat ja ensiapu. Nyrjähdykset, murtumat ja venähdykset. Viitattu 8.1.2011. <http://www.sairaslapsi.com/frame.cfm/cms/id=634/sprog=4/grp=7/menu=1/>

STM 2010. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Viitattu 8.3.2011. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1064823

Tilastokeskus 2010. Yleisimmät kuolemansyyt ikäryhmittäin (lkm) 2008. Viitattu 19.3.2011. http://www.ktl.fi/attachments/taty/kuolemansyyt/yleisimmat_kuolemansyyt_2008_cdc_taulukko.pdf

Markkula, J., Råback, M. & Tiirikainen, K. Tapaturmat koulussa I. Teoksessa Tiirikainen, K. 2009. Tapaturmat Suomessa. Helsinki: Edita.

Tynjälä, P. 2002. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. 1.-2. painos. Juva: WSOY. 160–179.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

WHO 2005. Child and adolescent injury prevention. Geneva: WHO.

Kuvat ja taulukot

Taulukko 1. Haddonin matriisi, mukailtu (MLL 2009, 10). 11

Kuva 1. Turvallisuuskansio sisältöineen 45

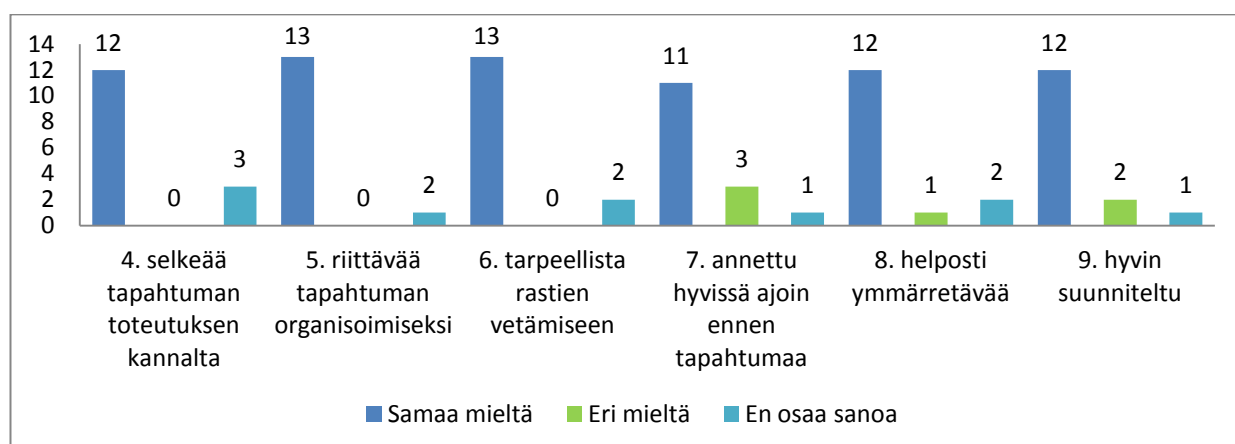
Kuva 1. Turvallisuuskansio sisältöineen

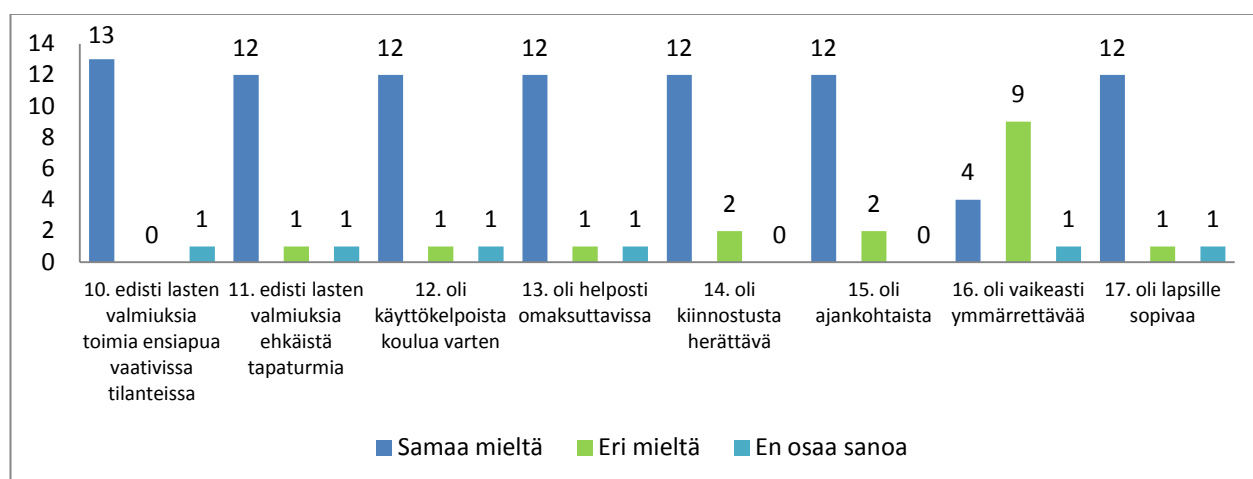
Kuviot

Kuvio 1. Epidemiologinen malli, mukailtu (Holder ym., 2001, 7).	10
Kuvio 2. Toimintapäivän toteutuksen etukäteisohjaus.....	47
Kuvio 3. Toimintapäivän asiasisältö	47
Kuvio 4. Toimintapäivän käytännön toteutus	47
Kuvio 5. Ohjausmenetelmät	48
Kuvio 6. Opinnäytetyöntekijät.....	48

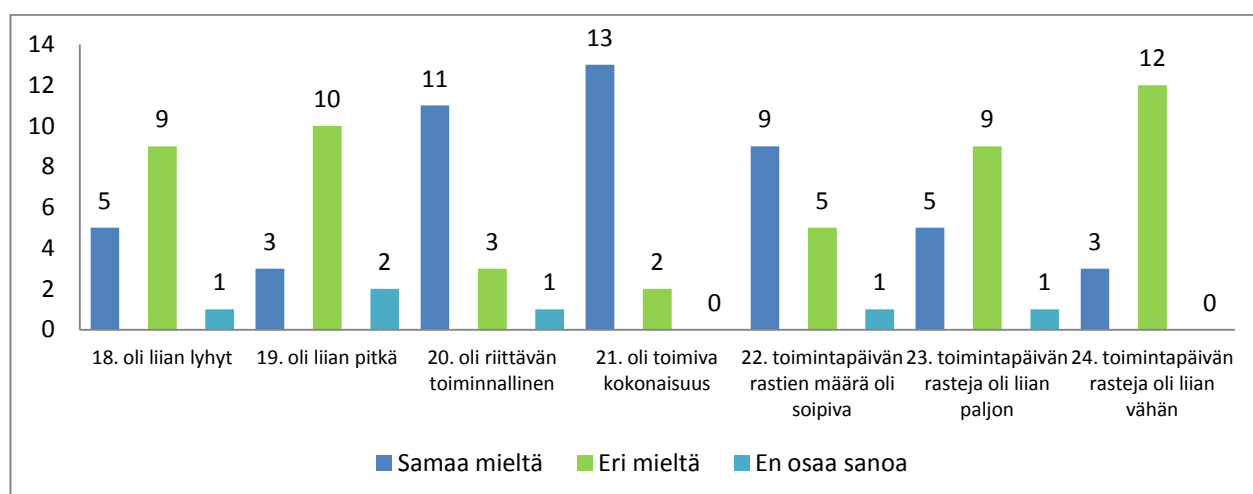
Kuvio 2. Toimintapäivän toteutuksen etukäteisohjaus

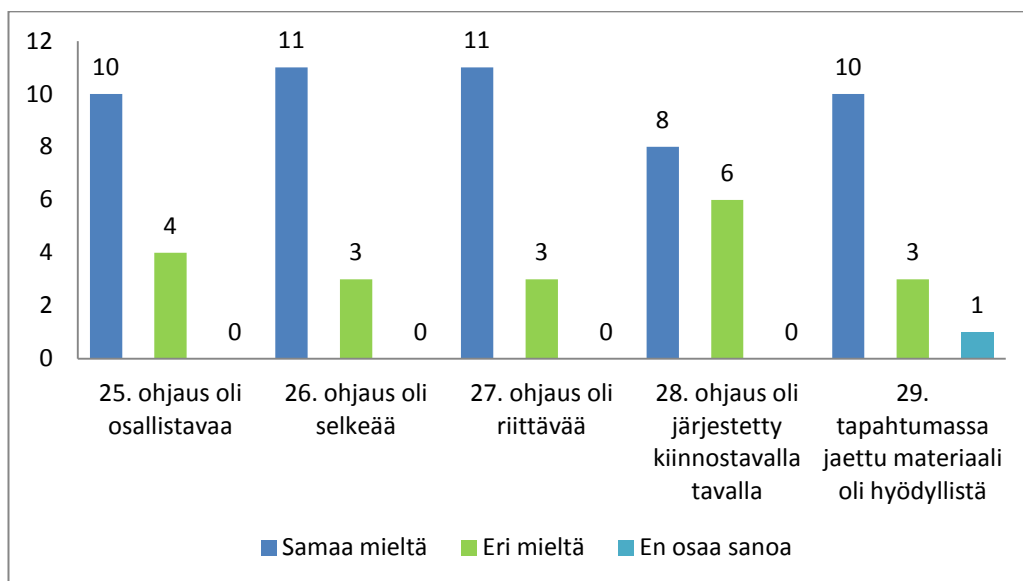
Kuvio 3. Toimintapäivän asiasisältö

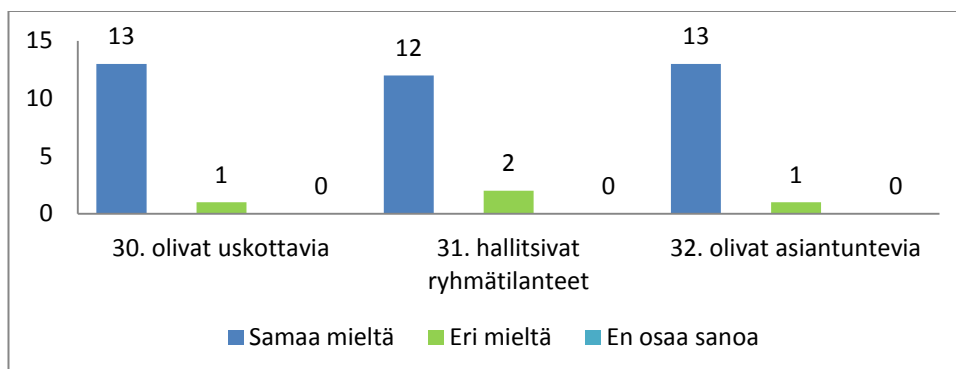
Kuvio 4. Toimintapäivän käytännön toteutus

Kuvio 5. Ohjausmenetelmät

Kuvio 6. Opinnäytetyöntekijät

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake	50
Liite 2. Aarrekartta	53
Liite 3. Aikataulu.....	54
Liite 4. Rasti 1	55
Liite 5. Rasti 2	57
Liite 6. Rasti 3	60
Liite 7. Rasti 4.....	62
Liite 8. Rasti 5.....	63
Liite 9. Rasti 6	65
Liite 10. Rasti 7	66
Liite 11. Rasti 8	67
Liite 12. Rasti 9	68
Liite 13. Rasti 10	69
Liite 14. Tiedote vanhemmille	70
Liite 15. Kyselylomakkeen tulosten tiivistelmä.....	71
Liite 16. Onnin tarina turvallisuustapahtumassa	73
Liite 17. Rasti 1 muokattu.....	75
Liite 18. Rasti 2 muokattu.....	77
Liite 19. Rasti 3 muokattu.....	80
Liite 20. Rasti 4 muokattu.....	82
Liite 21. Rasti 5 muokattu.....	83
Liite 22. Rasti 6 muokattu.....	85
Liite 23. Rasti 7 muokattu.....	86
Liite 24. Rasti 8 muokattu.....	87
Liite 25. Rasti 9 muokattu.....	88
Liite 26. Rasti 10 muokattu	89
Liite 27. Aarrekartta muokattu.....	90

Liite 1. Kyselylomake

Toimintapäivän arviointi/palaute**Taustatiedot**

1. Sukupuoli (ympyröi) 1 mies 2 nainen
2. Minkä ikäinen olet?
1 13-25v. 2 26-35v. 3 36-45v. 4 46-55v. 5 56-65v.
3. Ammattiryhmä
1 Opettaja
2 Tukioppilas
3 Muu

Toimintapäivän suunnitleminen

Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän suunnittelua. Vastaa kysymyksiin rastittamalla sopivin vaihtoehto. Vaihtoehdot ovat 1 Täysin samaa mieltä, 2 Melko samaa mieltä, 3 Melko eri mieltä, 4 Täysin eri mieltä, 5 En osaa sanoa.

4. Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän toteutuksen etukäteisohjausta

Toimintapäivän toteutuksen etukäteisohjaus oli	1	2	3	4	5
Selkeää tapahtuman toteutuksen kannalta					
riittävää tapahtuman organisoimiseksi					
tarpeellista rastien vetämiseen					
annettu hyvissä ajoin ennen tapahtumaa					
helposti ymmärrettävää					
hyvin suunniteltu					

Toimintapäivän käytännön toteutus

Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän käytännön toteutusta. Vastaa kysymyksiin rastittamalla sopivin vaihtoehto. Vaihtoehdot ovat 1 Täysin samaa mieltä, 2 Melko samaa mieltä, 3 Melko eri mieltä, 4 Täysin eri mieltä, 5 En osaa sanoa.

5. Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän asiasisältöä

Toimintapäivän asiasisältö	1	2	3	4	5
edisti lasten valmiuksia toimia ensiapua vaativissa tilanteissa					
edisti lasten valmiuksia ehkäistä tapaturmia					
oli käyttökelpoista koulun arkeen					
oli helposti omaksuttavissa					
oli kiinnostusta herättävää					
oli ajankohtaista					
oli vaikeasti ymmärrettävää					
oli lapsille sopivaa					

6. Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän käytännön toteutusta.

Toimintapäivän käytännön toteutus	1	2	3	4	5
oli liian lyhyt					
oli liian pitkä					
oli riittävän toiminnallinen					
oli toimiva kokonaisuus					
toimintapäivän rastien määrä oli sopiva					
toimintapäivän rasteja oli liian paljon					
toimintapäivän rasteja oli liian vähän					

LAUREA
 AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

7. Seuraavat väittämät koskevat toimintapäivän ohjausmenetelmiä

Ohjausmenetelmät	1	2	3	4	5
ohjaus oli osallistavaa					
ohjaus oli selkeää					
ohjaus oli riittävää					
ohjaus oli järjestetty kiinnostavalla tavalla					
tapahtumassa jaettu materiaali oli hyödyllistä					

8. Seuraavat väittämät koskevat opinnäytetyöntekijöiden toimintaa toimintapäivän aikana

Opinnäytetyöntekijät	1	2	3	4	5
olivat uskottavia					
hallitsivat ryhmätilanteet					
olivat asiantuntevia					

9. Kehittämisehdotuksia vastaavanlaisen toimintapäivän järjestämiseen

10. Halutessasi voit antaa yleistä palautetta toimintapäivästä

Kiitos palautteestasi ja osallistumisestasi toimintapäivään

Liite 2. Aarrekartta

AARREKARTTA

RASTI 8

RASTI 4

RASTI 9

RASTI 6

RASTI 1

RASTI 10

RASTI 5

RASTI 3

RASTI 2

RASTI 7

RASTI 3

RASTI 5

KUN OLET KERÄNNYTT KAIKKI KYMMENEN LEIMAA SAAT PALKINNON.

RYHMÄ 1 AIKATAULU

KELLONAIKA	RASTIN NUMERO	PAIKKA	AIHE
8.15	1	Luokka A 306 (2 B-luokka)	Liikenneturvallisuus
8.30	2	Kirjasto	Hätäilmoituksen tekeminen
8.45	3	Liikuntasali	Tuki- ja liikuntaelinvammat + ensiapu
9.00	4	Luokka A 202 (2 A-luokka)	Tapaturma väitunnilla - toimintaketju
9.15	5	Liikuntasali	Tajuttoman ensiapu
9.30	6	Luokka A 210 (1 B-luokka)	Säännöt ja ohjeet tapaturmattomuuteen
9.45	7	Luokka A 209 (1 A-luokka)	Haavojen ensiapu
10.00		TAUKO PIHALLA PALOAUTON LUONA	
10.15	8	Kirjasto	Vaarallisten esineiden etsiminen kuvasta
10.30	9	Liikuntasali	Palovammojen ensiapu
10.45	10	Kirjasto	Liikennemerkkien tunnistaminen

Viimeisen rastin jälkeen kokoontuminen omiin luokkiin klo 11.00

Liite 4. Rasti 1

RASTI 1

Aihe: Liikenneturvallisuus

Paikka: Luokka A 306 (2 B-luokka)

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Liikenneturvallisuutta käsittelevällä rastilla lapsille näytetään kuusi valokuvaa tosi elämän tilanteista (tilanteet lavastettuja). Tämän jälkeen lasten on tarkoitus pohtia mitä kuvissa tapahtuu väärin ja mikä olisi oikea tapa toimia. Lasten kanssa keskustellaan minkälaisiin tapaturmiin kuvissa nähtyjen tilanteiden vuoksi voi joutua.

Lopuksi lapsilta kysytään tuleeko heille mieleen joku tapaturma, joka voisi sattua esimerkiksi koulu-matkalla. Sitten lapsia pyydetään miettimään ja kertomaan, miten kyseisiä tilanteita voitaisiin välttää.

Tarvikkeet: Kuusi valokuvaa liikenteestä

Suojatien ylittäminen sivusta

Suojatien ylittäminen ajamalla

Tiellä leikkiminen

Suojatien ylittäminen punaisilla

Pyörällä ajo ilman kypärää

Liite 5. Rasti 2

RASTI 2

Aihe: Häätöilmoituksen tekeminen

Paikka: Kirjasto

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toteutus: Lapsille kerrotaan, että Onni on aamulla matkalla kouluun. Toinen pieni koululainen, Emma kaatuu pyöräillessään ja satuttaa pahasti jalkansa. Emma ei pysty jatkamaan matkaa kipeällä jalallaan ja hän pyytää Onnilta apua. Onni muistaa, että tällaisessa tilanteessa häntä on neuvottu soittamaan hätänumeroon.

Seuraavaksi lapsille kerrotaan seuraavat asiat hätänumeroon soittamisesta:

- ✓ Tärkeintä on muistaa hätänumero 112
- ✓ Hätöpuhelua ei tarvitse pelätä - soittamalla saa apua ja neuvoja
- ✓ Hätönumeroon voi soittaa saldorajasta huolimatta
- ✓ Hätönumero 112 ei ole leikin asia - asiattomat puhelut ruuhkauttavat hätönumeroa ja saattavat hidastaa avunsaantia todellisilta tarvisijoilta

Opetetaan lapsille seuraavat yksinkertaiset ohjeet hätötilanteiden varalta:

1. Soita hätönumeroon heti vaaratilanteen tai hätötapauksen satuttua
2. Kerro nimesi ja tarkka sijainti
3. Kerro mitä on tapahtunut ja kenelle
4. Vastaa kysymyksiin
5. Toimi annettujen ohjeiden mukaan
6. Lopeta puhelu vasta saatuasi luvan

(Hätökeskuslaitos 2011).

Tämän jälkeen lasten kanssa keskustellaan siitä, miksi on tärkeää tietää esimerkiksi kotiosoitteensa (=hätönumeroon soittaessa avun saa nopeimmin perille, kun tietää tarkan sijaintinsa). Kerrotaan lapsille, että he saavat tänään kotona tehtäväkseen vanhempiensa kanssa täyttää tulosteeseen, johon kirjoitetaan kotiosoite. Tulosteessa on lisäksi selkeät ohjeet hätönumeroon soittamisesta, joita voidaan vielä vanhempien kanssa kotona kerrata. Kyseisen tulosteen lapset saavat toimintapäivän päätteeksi. Lopuksi lapsilta kysytään tuleeko heille mieleen tilanteita, joissa on syytä soittaa hätönumeroon.

Tarvikkeet: Julisteet, joissa on yllä olevat ohjeet hätötilanteiden varalta.

- ✓Tärkeintä on muistaa hätänumero **112**
- ✓Hätäpuhelia ei tarvitse pelätä - soittamalla saa apua ja neuvoja
- ✓Hätänumeroon voi soittaa saldorajasta huolimatta
- ✓Hätänumero 112 ei ole leikin asia - asiattomat puhelut ruuhkauttavat hätänumeroa ja saattavat hidastaa avunsaantia todellisilta tarvitsijoilta

Lähde: http://europa.eu/teachers-corner/9_12/images/9y_75.jpg

HÄTÄNUMEROON SOITTAMINEN

1. Soita hätänumeroon **heti** vaaratilanteen tai hätätapauksen satuttua
2. Kerro nimesi ja tarkka sijainti
3. Kerro mitä on tapahtunut ja kenelle
4. Vastaa kysymyksiin
5. Toimi annettujen ohjeiden mukaan
6. Lopeta puhelu vasta saatuasi luvan

Lähde: <http://www.pelastustoimi.fi/media/pelastautumisopas/kuvat/8.jpg>

Liite 6. Rasti 3

RASTI 3

Aihe: Tuki- ja liikuntaelinvammojen ensiapu

Paikka: Liikuntasali

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toteutus: Lapsille kerrotaan, että Onni on juossut koulun käytävällä ja kompastunut toisen oppilaan reppuun, joka oli ollut keskellä käytävää. Onni kaatuu ja satuttaa nilkkansa. Onnin nilkkaan sattuu ja se turpoaa.

Seuraavaksi käydään läpi kolmen koon ohje tällaisten vammojen ensiavussa (ohjaajan on tarkoitus kertoessaan samalla näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen lapsen avulla): kompressio eli puristus, kohoasento ja kylmä. Loukkaantuneen jalka laitetaan siis koholle ja loukkaantunut voi esimerkiksi itse painaa käsillään kipukohtaa. Kipukohdassa pidellään lisäksi kylmäpussia. Kerrotaan, että lääkäriin on syytä hakeutua, jos kipeälle jalalle varaaminen on tuskallista, syntynyt mustelma on suuri tai nivel ei toimi normaalisti. Tämän jälkeen lapset harjoittelevat pareittain kylmäpussien avulla kolmen koon ohjetta. Lapset voivat käyttää apuna tuoleja, joille loukkaantuneen jalka voidaan nostaa. Auttaja pitelee kylmäpussia kipukohdassa.

Harjoittelun jälkeen kysytään lapsilta, miten Onni olisi voinut mahdollisesti estää tapaturman syntymisen (=koulun sisätiloissa, muualla kuin liikuntasalissa, ei saa juosta). Kysytään myös oliko tapahtuneessa jotain muuta, minkä avulla olisi voitu estää tapaturma (=koulun käytävillä ei saa säilyttää ylimääräistä tavaraa vaan esim. reput säilytetään niille osoitetuissa paikoissa).

Tarvikkeet: Kylmäpusseja, tuoleja ja juliste, jossa esitelty 3 koon ohje selkeästi.

KOLMEN KOON HOITO TUKI -JA LIIKUNTAELINVAMMOIHIN

1K = KOMPRESSIO ELI PURISTUS

- PURISTUS ESTÄÄ VERENVUOTOA JA VÄHENTÄÄ TURVOTUSTA

2K = KOHOASENTO

- KOHOASENTO VÄHENTÄÄ SISÄISTÄ VERENVUOTOA

3K = KYLMÄ

- KYLMÄ SUPISTAA VERISUONIA JA VÄHENTÄÄ SITEN SISÄISTÄ VERENVUOTOA

Lähde: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=spr00008

Liite 7. Rasti 4

RASTI 4

Aihe: Toimintaketju välitunnilla tapaturman sattuessa

Paikka: Luokka A 202 (2 A-luokka)

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Lapsille kerrotaan, että Onnille on sattunut tapaturma koulun pihalla välitunnilla. Onni on tippunut keinusta ja Onnin polveen sattuu kovasti. Onnin kanssa keinumassa olivat myös kaksi muuta koulun oppilasta, Teemu ja Ville.

Seuraavaksi kerrotaan lapsille miten tulisi vastaavanlaisessa tilanteessa toimia. Toisen oppilaan on hyvä jäädä tarkkailemaan Onnin vointia ja muutenkin rauhoittelemaan Onnia, sillä tapaturman sattuessa loukkaantunut voi helposti hätääntyä. Toisen oppilaan on haettava mahdollisimman ripeästi välitunti-valvoja tai lähin aikuinen apuun. Aikuiselle kerrotaan mitä on sattunut, missä on sattunut ja kenelle on sattunut. Tämän jälkeen aikuinen opastetaan ripeästi tapahtumapaikalle.

Lasten kanssa kerrataan vielä uudestaan toimintaketju:

- Jos mahdollista yksi jää tapahtumapaikalle loukkaantuneen luo
- Yksi hakee mahdollisimman pian aikuisen apuun
- Aikuiselle kerrotaan mitä on sattunut, missä on sattunut ja kenelle on sattunut
- Aikuinen opastetaan tapahtumapaikalle

Lopuksi lapsilta kysytään tuleeko heille mieleen, joku tapaturma joka voisi sattua välitunnilla. Sitten lapsia pyydetään miettimään ja kertomaan, miten kyseisessä tilanteessa tulisi toimia. Lasten kanssa voidaan käydä useampikin tapaturmatilanne läpi, jos aikaa jää.

Liite 8. Rasti 5

RASTI 5

Aihe: Tajuttoman henkilön ensiapu

Paikka: Liikuntasali

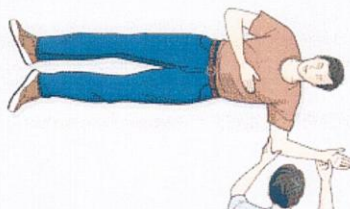
Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toteutus: Lapsille kerrotaan, että oli ollut sateinen ilma, ja Onni oli tippunut välitunnilla kiipeilytelineeltä ja mennyt tämän jälkeen tajuttomaksi.

Seuraavaksi käydään läpi ensiapu tällaisessa tilanteessa (ohjaajan on tarkoitus kertoessaan samalla näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen lapsen avulla): ensin yritetään saada tajuton hereille puhuttelemalla/ravistelemalla, jos henkilö ei herää → soitto hätänumeroon 112 välittömästi ja noudatetaan hätäkeskuksen ohjeita (tällä rastilla riittää, että lapsille vain kerrotaan hätänumeroon soittamisesta, ei käydä läpi miten soittaminen tapahtuu, sillä se käsitellään omalla rastillaan).

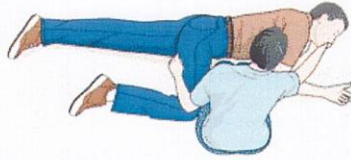
Jos loukkaantunut ei herää puhutteluun/ravisteluun niin tarkastellaan hengitystä katsomalla, kuuntelemalla ja tunnustelemalla (liikkuuko rintakehä, kuuluuko hengityksen ääni, tuntuuko ilman virtaus esim. omaa poskea vasten) Jos hengitys on normaalia, loukkaantunut käännetään kylkiasentoon ja seurataan loukkaantuneen tilaa ammattiavun tulon saakka.

Tajuttoman kääntäminen kylkiasentoon

Nosta potilaan toinen käsi yläviistoon kämmen ylöspäin ja toinen käsi rinnan päälle.

Nosta potilaan takimmainen polvi koukkuun. Tartu kiinni potilaan hartiasta ja koukussa olevasta polvesta ja käännä hänet kylkiasentoon.

Aseta käsi posken alle kämmenselkä ylöspäin. Jätä päällimmäinen jalka suoraan kulmaan. Varmista pään asento niin, että hengitystiet pysyvät auki.

Lapset saavat tämän jälkeen pareittain harjoitella kylkiasentoon kääntämistä (ohjaaja on siis jo näytännyt yhden lapsen avustuksella, kuinka kylkiasentoon kääntäminen onnistuu helposti, katso kuvat yllä). Lopuksi kysytään lapsilta, olisiko Onni voinut estää tapahtuneen jotenkin (=sateinen ilma, onko kiipeilyteline tällöin turvallinen?) Kerrotaan myös, että tällä kertaa Onnilla oli onnea matkassaan ja hän selvisi lievällä aivotärähdyksellä tapahtuneesta. Onni kuitenkin päätti, ettei aio enää kiipeillä telineessä märällä/jäisellä telineellä.

Tarvikkeet: Jumppamattoja alustoiksi, kun harjoitellaan kylkiasentoon kääntämistä pareittain.

Liite 9. Rasti 6

RASTI 6

Aihe: Säännöt ja ohjeet tapaturmattomuuteen

Paikka: Luokka A 210 (1 B-luokka)

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Lapsilta kysytään omia ideoita tapaturmien ehkäisemiseen. Lapsille kerrotaan, että se voi olla esimerkiksi ohje, jota noudattamalla tapaturmatilanne voidaan ehkäistä. Rohkaistaan lapsia kertomaan kaikki mieleen tulevat ideat, vääriä vastauksia ei ole. Lapset pyytävät puheenvuoroa viittamalla. Jokaisen ohjeen/säännön jälkeen lapsi saa käydä avaamassa yhden luukun luokahuoneen taululta olevasta kuvasta (luukkujen alta paljastuu lopulta koira, joka on ollut tapaturmassa -> koira lepäilee sängyssä ja sen päässä on sidos). Kun kuva on paljastunut luukkujen alta, kysytään lapsilta ehdotuksia siitä, mitä koiralle on mahtanut käydä. Lopulta kerrotaan, että kyseinen koira oli koulupäivän aikana kaatunut rappusissa juostessaan, ja rappusissa oli ollut toisen oppilaan reppu, johon koira oli kompastunut. Tämän jälkeen lapsilta kysytään vielä ideoita, miten kyseinen koira olisi voinut tapaturman mahdollisesti välttää.

Rastin ohjaajan on tarkoitus kirjoittaa paperille ylös lasten vastauksia ensimmäiseen kysymykseen. Vastauksista kootaan myöhemmin pieni yhteenveto opinnäytetyön tulosten arvioinnin yhteyteen.

Tarvikkeet: Loukkaantuneen koiran kuva, joka on peitetty paperiluukuilla. Kynää ja paperia lasten kysymysten tallentamiseen.

Liite 10. Rasti 7

RASTI 7

Aihe: Haavojen ensiapu

Paikka: Luokka A 209 (1 A -luokka)

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Kerrotaan lapsille, että Onni leikkii luokkatoverinsa kanssa luokan oven läheisyydessä. Onnin sormi jää kesken leikkien oven väliin ja Onnin sormeen tulee verta vuotava haava.

Seuraavaksi käydään läpi haavojen ensiapu (ohjaajan on tarkoitus kertoessaan samalla näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen lapsen avulla, jonka sormeen voidaan piirtää punaisella tussilla viiva esittämään haavaa): haava puhdistetaan juoksevan viileän veden alla, pienen viiltohaavan reunat suljetaan vastakkain haavateipillä ja haava peitetään suojasidoksella. Vuotavat, syvät ja likaiset haavat ja vähänkin suuremmat viiltohaavat kuuluvat aina lääkärin hoitoon.

Seuraavaksi kysytään lapsilta, olisiko Onni voinut vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen omalla toiminnallaan (=saako oven kanssa leikkiä, kannattaako oven läheisyydessä leikkiä?). Lisäksi lapsilta kysytään, tuleeko heille mieleen tilanteita, joissa haavoja voi syntyä. Voidaan vielä pohtia, jos aikaa jää, tuleeko lapsilla mieleen välineitä, joita huolimattomasti käsitellessä voi syntyä haavoja.

Tarvikkeet: Haavateippiä, laastareita, sidos, punainen tussi.

Liite 11. Rasti 8

RASTI 8

Aihe: Vaarallisten esineiden etsiminen kuvasta

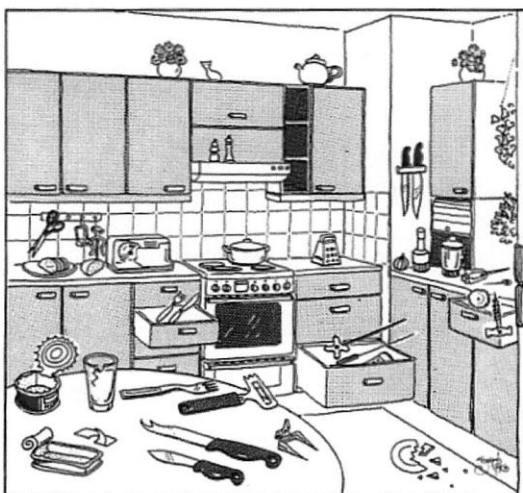
Paikka: Kirjasto

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toteutus: Jokaiselle lapselle jaetaan kuva, josta heidän on tarkoitus etsiä vaarallisia esineitä: Lapset voivat värittää vaaralliset esineet kuvasta. Tämän jälkeen lasten kanssa keskustellaan miksi esineet ovat vaarallisia (varomattomasti käytettyinä) ja, mitä ne voivat aiheuttaa.

Tarvikkeet: Kuvat ja värikyniä

Lähde: http://www.redcross.fi/ensiapu/nuoret_ja_ensiapu/fi_FI/esi_ja_alakouluikaiset/_files/83271287906715641/default/auta_eppua_ohjeet_netiversio.pdf.

Liite 12. Rasti 9

RASTI 9

Aihe: Palovammojen ensiapu

Paikka: Liikuntasali

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Kerrotaan lapsille, että Onni on luokkaretkellä ja koko luokka on pysähtynyt evästauolle. Sämpylöiden ja mehun jälkeen oppilaat saavat paistaa aikuisten valvonnassa nuotiolla vaahtokarkkeja. Onnin paistama vaahtokarkki tippuu nuotioon ja Onni yrittää vaistomaisesti poimia tippuneen vaahtokarkin nuotiosta. Onnille tulee tilanteessa palovamma sormeen.

Seuraavaksi käydään läpi palovamman ensiapu (ohjaajan on tarkoitus kertoessaan samalla näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen lapsen avulla): pientä palovammaa jäähdytetään viileän veden alla kunnes kipu häviää (rastilla on astia, jossa on viileätä vettä tätä tarkoitusta varten ---> sormea siis pidetään hetki vedessä ja lapsille kerrotaan, että palovamma olisi oikeasti hyvä viilentää juoksevan viileän veden alla). Pienen rakkulaisen palovamman voi peittää puhtaalla siteellä tai palovammojen hoitoon tarkoitettulla erikoissiteellä.

Side tulee vaihtaa kahden tai kolmen päivän välein. Jos palovamma tulehtuu, hakeudutaan lääkärin hoitoon. Myös kämmentä suuremmissa palovammoissa ja esimerkiksi lasten palovammoissa on syytä hakeutua lääkäriin.

Seuraavaksi kysytään lapsilta olisiko Onni voinut mahdollisesti vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen (=vaahtokarkkia ei olisi saanut mennä poimimaan nuotiosta). Lapsia pyydetään myös kertomaan, millaisissa erilaisissa tilanteissa palovammoja voi syntyä ja miten tilanteissa tulisi oikeasti toimia.

(Eli, jos lapset mainitsevat esimerkiksi kynttilän voivan aiheuttaa palovamman, oikea toimintatapa kynttilöiden läheisyydessä olisi ettei tule olla liian lähellä kynttilää eikä varsinkaan koskea niihin. Kynttilöitä ei myöskään tule jättää ilman valvontaa eikä niitä saa polttaa ilman, että aikuinenkin on läsnä)

Tarvikkeet: Sidos palovamman peittämiseen ja astia, jossa on vettä

Liite 13. Rasti 10

RASTI 10

Aihe: Liikennemerkkien tunnistaminen

Paikka: Kirjasto

Ohjaaja:

Rastin pituus: 10 min

Toiminta: Lapsille jaetaan paperit, joissa on kuvat kuudesta liikennemerkestä. Liikennemerkit ovat: suojatie, jalkakäytävä ja pyörätie, yhdistetty jalkakäytävä ja pyörätie, pyörätie, lapsia sekä stop-merkki. Lapset ohjataan miettimään ensin yksin tai parin kanssa, mitä mikäkin liikennemerkki tarkoittaa. Lopuksi lapsien kanssa käydään jokainen liikennemerkki yksitellen läpi. Lapset voivat kirjoittaa liikennemerkin viereen mistä liikennemerkestä on kysymys. Lapset voivat ottaa halutessaan tekemänsä tehtävät mukaan.

Tarvikkeet: Liikennemerkki-monisteet, kyniä

Kuvien lähde: <http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/maaraysmerkit.php>,
<http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/varoituserkit.php> ja
http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/etuajo_oikeus_vaistamiserkit.php

Liite 14. Tiedote vanhemmille

Hyvät vanhemmat,

Olemme kaksi terveydenhoitajaopiskelijaa Laurea ammattikorkeakoulun Hyvinkään yksiköstä. Teemme opinnäytetyötä aiheesta ”Koulutapaturmien ennaltaehkäisy ja ensiapu”. Opinnäytetyönä toteutamme ensiaputapahtuman 1. ja 2. luokan oppilaille Puolimatkan koululla. Päivä pidetään koululla **keski-
viikkona 20.4.2011 klo 8.00-11.00.**

Tapahtuman tarkoituksena on kehittää lasten turvallista käyttäytymistä arkielämän tilanteissa ja antaa lapsille valmiuksia toimia ensiapua vaativissa tilanteissa. Tapahtuman sisältöinä ovat mm. hätänumeroon soittaminen ja turvallinen koulumatka. Tapahtumaan osallistuvat myös Keski-Uudenmaan pelastuslaitos ja koulun lähipoliisi Petri Harainen.

Terveisin Jonna Toivanen ja Marjo Uutinen

Tarvittaessa voitte ottaa yhteyttä:

Terveydenhoitajaopiskelija Jonna Toivanen
s-posti jonna.toivanen@laurea.fi

Terveydenhoitajaopiskelija Marjo-Riitta Uutinen
s -posti marjo-riitta.uutinen@laurea.fi

Lehtori, ohjaava opettaja Pirkko Rimpilä-Vanninen
s-posti pirkko.rimpila-vanninen@laurea.fi

Liite 15. Kyselylomakkeen tulosten tiivistelmä

Taulukko 1. Toimintapäivän suunnittelemisen arviointi

Toimintapäivän toteutuksen etukäteisohjaus oli (N= 15)	1-2 täysin/melko samaa mieltä (n=)	3-4 melko/täysin eri mieltä (n=)	5 en osaa sanoa (n=)
Selkeää tapahtuman toteutuksen kannalta	12	0	3
riittävää tapahtuman organisoimiseksi	13	0	2
tarpeellista rastiin vetämiseen	13	0	2
annettu hyvissä ajoin ennen tapahtumaa	11	3	1
helposti ymmärrettävää	12	1	2
hyvin suunniteltu	12	2	1

Taulukko 2. Toimintapäivän käytännötoteutuksen arviointi

Toimintapäivän asiasisältö (N=14)	1-2 Täysin/melko samaa mieltä (n=)	3-4 melko/täysin samaa mieltä (n=)	5 en osaa sanoa (n=)
edisti lasten valmiuksia toimia ensiapua vaativissa tilanteissa	13	0	1
edisti lasten valmiuksia ehkäistä tapaturmia	12	1	1
oli käyttökelpoista koulun arkeen	12	1	1
oli helposti omaksuttavissa	12	1	1
oli kiinnostusta herättävää	12	2	0
oli ajankohtaista	12	2	0
oli vaikeasti ymmärrettävää	4	9	1
oli lapsille sopivaa	12	1	1
Toimintapäivän käytännön toteutus (N= 15)			
oli liian lyhyt	5	9	1
oli liian pitkä	3	10	2
oli riittävän toiminnallinen	11	3	1
oli toimiva kokonaisuus	13	2	0
toimintapäivän rastiin määrä oli sopiva	9	5	1
toimintapäivän rasteja oli liian paljon	5	9	1
toimintapäivän rasteja oli liian vähän	3	12	0

Taulukko 3. Ohjausmenetelmien ja opinnäytetyöntekijöiden arviointi

Ohjausmenetelmät (N= 14)	1-2 Täysin/melko samaa mieltä (n=)	3-4 melko/täysin samaa mieltä (n=)	5 en osaa sanoa (n=)
ohjaus oli osallistavaa	10	4	0
ohjaus oli selkeää	11	3	0
ohjaus oli riittävää	11	3	0
ohjaus oli järjestetty kiinnostavalla tavalla	8	6	0
tapahtumassa jaettu materiaali oli hyödyllistä	10	3	1
Opinnäytetyöntekijät (N= 14)			
olivat uskottavia	13	1	0
hallitsivat ryhmätilanteet	12	2	0
olivat asiantuntevia	13	1	0

Liite 16. Onnin tarina turvallisuustapahtumassa

Onnin tarina turvallisuustapahtumassa

Turvallisuustapahtumassa seikkailee 8-vuotias pikkukoululainen Onni, jolle aina sattuu ja tahtuu kaikenlaista. Onni seikkailee jokaisella turvallisuustapahtuman rastilla.

Rasti 1 Liikenneturvallisuus:

Onnille on sattunut koulumatkalla läheltä piti -tilanteita, joissa hän on toiminut liikennesääntöjen vastaisesti. Onnille ei ole kuitenkaan onneksi tapahtunut tilanteissa mitään, mutta tilanteet olisivat voineet johtaa pahoihin tapaturmiin koulumatkalla. Onni kertoo lähellä piti tilanteista luokkakavereilleen, ja he keskustelevat yhdessä, miten liikenteessä tulisi toimia turvallisesti.

Rasti 2 Häätälmoituksen tekeminen:

Onni on aamulla matkalla kouluun. Toinen pieni koululainen, Emma kaatuu pyöräillessään ja satuttaa pahasti jalkansa. Emma ei pysty jatkamaan matkaa kipeällä jalallaan, ja hän pyytää Onnilta apua. Onni muistaa, että tällaisessa tilanteessa häntä on neuvottu soittamaan hätänumeroon.

Rasti 3 Tuki- ja liikuntaelinvammojen ensiapu:

Onni on juossut koulun käytävällä ja kompastunut toisen oppilaan reppuun, joka oli ollut keskellä käytävää. Onni kaatuu ja satuttaa nilkkansa. Onnin nilkkaan sattuu ja se turpoaa.

Rasti 4 Toimintaketju välitunnilla tapaturman sattuessa:

Onnille on sattunut tapaturma koulun pihalla välitunnilla. Onni on tippunut keinusta ja Onnin polveen sattuu kovasti. Onnin kanssa keinumassa olivat myös kaksi muuta koulun oppilasta, Teemu ja Ville.

Rasti 5 Tajuttoman ensiapu:

Oli ollut sateinen ilma, ja Onni oli tippunut välitunnilla kiipeilytelineeltä ja mennyt tämän jälkeen tajuttomaksi.

Rasti 6 Säännöt ja ohjeet tapaturmattomuuteen:

Onni oli juossut koulun rappusissa ja kompastunut toisen oppilaan reppuun.

Rasti 7 Haavojen ensiapu:

Onni leikki luokkatoverinsa kanssa luokan oven läheisyydessä. Onnin sormi jäi kesken leikkien oven väliin ja siihen tuli verta vuotava haava.

Rasti 8 Vaarallisten esineiden etsiminen kuvasta:

Onni ja koulukaverit seikkailevat koulun tiloissa. He eksyvät yläasteen kotitalousluokkaan, jossa oppilailla on jäänyt siivous tekemättä oppituntien jälkeen. Onni ja koulukaverit jäävät miettimään mitkä esineet ovat vaarallisia ja voivat aiheuttaa tapaturmavaaran.

Rasti 9 Palovammojen ensiapu:

Onni on luokkaretkellä ja koko luokka on pysähtynyt evästauolle. Sämpylöiden ja mehun jälkeen oppilaat saavat paistaa aikuisten valvonnassa nuotiolla vaahtokarkkeja. Onnin paistama vaahtokarkki tippuu nuotioon ja Onni yrittää vaistomaisesti poimia tippuneen vaahtokarkin nuotiosta. Onnille tulee tilanteessa palovamma sormeen.

Rasti 10 Liikennemerkkien tunnistaminen kuvasta:

Onni näkee koulumatkalla kuusi erilaista liikennemerkkiä, ja jää miettimään, mitä ne tarkoittavat.

Liite 17. Rasti 1 muokattu

RASTI 1

Aihe: Liikenneturvallisuus

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onnille on sattunut koulumatkalla läheltä piti -tilanteita, joissa hän on toiminut liikennesääntöjen vastaisesti. Onnille ei ole kuitenkaan onneksi tapahtunut tilanteissa mitään, mutta tilanteet olisivat voineet johtaa pahoihin tapaturmiin koulumatkalla. Onni kertoo lähellä piti tilanteista luokkakavereilleen, ja he keskustelevat yhdessä, miten liikenteessä tulisi toimia turvallisesti.

Rastin toteutus: Liikenneturvallisuutta käsittelevällä rastilla lapsille näytetään viisi valokuvaa tosi elämän tilanteista (tilanteet lavastettuja). Tämän jälkeen lasten on tarkoitus pohtia, mitä kuvissa tapahtuu väärin ja, mikä olisi oikea tapa toimia. Lasten kanssa keskustellaan minkälaisiin tapaturmiin kuvissa nähtyjen tilanteiden vuoksi voi joutua.

Kuvissa on seuraavat tilanteet:

- suojatien ylittäminen sivusta
- suojatien ylittäminen polkupyörällä ajaen
- tiellä leikkiminen
- suojatien ylittäminen punaisen valon palaessa
- Pyörällä ajaminen ilman kypärää

Lopuksi lapsilta kysytään, tuleeko heille mieleen joku tapaturma, joka voisi sattua esimerkiksi koulumatkalla. Sitten lapsia pyydetään miettimään ja kertomaan, miten kyseisiä tilanteita voitaisiin välttää.

Rastilla tarvittava materiaali: Viisi valokuvaa liikenteestä

Liikenneturvallisuus kuvat

Kuva 1. Suojatien ylittäminen sivusta.

Kuva 2. Suojatien ylittäminen ajamalla.

Kuva 3. Tiellä leikkiminen.

Kuva 4. Suojatien ylittäminen punaisilla.

Kuva 5. Pyörällä ajaminen ilman kypärää. Copyright © Marjo-Riitta Uutinen

Liite 18. Rasti 2 muokattu

RASTI 2

Aihe: Häätöilmoituksen tekeminen

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni on aamulla matkalla kouluun. Toinen pieni koululainen, Emma kaatuu pyöräillessään ja satuttaa pahasti jalkansa. Emma ei pysty jatkamaan matkaa kipeällä jalallaan, ja hän pyytää Onnilta apua. Onni muistaa, että tällaisessa tilanteessa häntä on neuvottu soittamaan hätänumeroon.

Rastin toteutus:

Aluksi oppilaille kerrotaan seuraavat asiat hätänumeroon soittamisesta:

- ✓ Tärkeintä on muistaa hätänumero 112
- ✓ Hätöpuhelia ei tarvitse pelätä - soittamalla saa apua ja neuvoja
- ✓ Hätönumeroon voi soittaa saldorajasta huolimatta
- ✓ Hätönumero 112 ei ole leikin asia - asiattomat puhelut ruuhkauttavat hätönumeroa ja saattavat hidastaa avunsaantia todellisilta tarvitsijoilta

Kerrotaan oppilaille yksinkertaiset ohjeet hätötilanteiden varalta:

1. Soita hätönumeroon heti vaaratilanteen tai hätötapauksen satuttua
2. Kerro nimesi ja tarkka sijainti
3. Kerro mitä on tapahtunut ja kenelle
4. Vastaa kysymyksiin
5. Toimi annettujen ohjeiden mukaan
6. Lopeta puhelu vasta saatua luvan (Hätökeskuslaitos 2011).

Tämän jälkeen oppilaat saavat harjoitella pareittain vuorotellen hätönumeroon soittamista. Harjoittelun jälkeen oppilailta kysytään kuinka moni muistaa oman kotiosoitteensa. Tämän jälkeen heille kerrotaan, että hätönumeroon soittaessa avun saa nopeimmin perille, kun tietää tarkan sijaintinsa. Oppilaille jaetaan rastin päätteeksi lomakkeet, joihin heidän on tarkoitus kotona kirjoittaa kotiosoitteensa. Lomakkeessa on selkeät ohjeet hätönumeroon soittamisesta, joita voidaan vielä vanhempien kanssa kotona kerrata.

Rastilla tarvittava materiaali: Julisteet, joissa on yllä olevat ohjeet hätötilanteiden varalta sekä tulokset, jotka lapset saavat kotiin vietäviksi.

- ✓Tärkeintä on muistaa hätänumero 112
- ✓Hätäpuhelua ei tarvitse pelätä - soittamalla saa apua ja neuvoja
- ✓Hätänumeroon voi soittaa saldorajasta huolimatta
- ✓Hätänumero 112 ei ole leikin asia - asiattomat puhelut ruuhkauttavat hätänumeroa ja saattavat hidastaa avunsaantia todellisilta tarvitsijoilta

Lähde: http://europa.eu/teachers-corner/9_12/images/9y_75.jpg

HÄTÄNUMEROON SOITTAMINEN

1. Soita hätänumeroon **heti** vaaratilanteen tai hätätapauksen satuttua
2. Kerro nimesi ja tarkka sijainti
3. Kerro mitä on tapahtunut ja kenelle
4. Vastaa kysymyksiin
5. Toimi annettujen ohjeiden mukaan
6. Lopeta puhelu vasta saatuasi luvan

Lähde: <http://www.pelastustoimi.fi/media/pelastautumisopas/kuvat/8.jpg>

Liite 19. Rasti 3 muokattu

RASTI 3

Aihe: Tuki- ja liikuntaelinvammojen ensiapu

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni on juossut koulun käytävällä ja kompastunut toisen oppilaan reppuun, joka oli ollut keskellä käytävää. Onni kaatuu ja satuttaa nilkkansa. Onnin nilkkaan sattuu ja se turpoaa.

Rastin toteutus: Aluksi käydään läpi kolmen koon ohje tällaisten vammojen ensiavussa (ohjaajan näyttää samalla, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen oppilaan avulla): kompressio eli puristus, kohoasento ja kylmä. Loukkaantuneen jalka laitetaan koholle, ja loukkaantunut voi esimerkiksi itse painaa käsillään kipukohtaa. Kipukohdassa pidellään lisäksi kylmäpussia. Kerrotaan, että lääkäriin on syytä hakeutua, jos kipeälle jalalle varaaminen on tuskallista, syntynyt mustelma on suuri tai nivel ei toimi normaalisti. Tämän jälkeen oppilaat harjoittelevat pareittain kylmäpussin avulla kolmen koon ohjetta. Oppilaat voivat käyttää apuna tuoleja, joille loukkaantuneen jalka voidaan nostaa. Auttaja pitelee kylmäpussia kipukohdassa.

Harjoittelun jälkeen kysytään oppilailta, miten Onni olisi voinut mahdollisesti estää tapaturman syntymisen (=koulun sisätiloissa, muualla kuin liikuntasalissa, ei saa juosta). Kysytään myös oliko tapahtuneessa jotain muuta, minkä avulla olisi voitu estää tapaturma (=koulun käytävillä ei saa säilyttää ylimääräistä tavaraa vaan esim. reput säilytetään niille osoitetuissa paikoissa).

Rastilla tarvittava materiaali: Kylmäpusseja, tuoleja ja juliste, jossa esitelty 3 koon ohje.

KOLMEN KOON HOITO TUKI -JA LIIKUNTAELINVAMMOIHIN

1K = KOMPRESSIO ELI PURISTUS

- PURISTUS ESTÄÄ VERENVUOTOA JA VÄHENTÄÄ TURVOTUSTA

2K = KOHOASENTO

- KOHOASENTO VÄHENTÄÄ SISÄISTÄ VERENVUOTOA

3K = KYLMÄ

- KYLMÄ SUPISTAA VERISUONIA JA VÄHENTÄÄ SITEN SISÄISTÄ VERENVUOTOA

Lähde: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=spr00008

Liite 20. Rasti 4 muokattu

RASTI 4

Aihe: Toimintaketju välitunnilla tapaturman sattuessa

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onnille on sattunut tapaturma koulun pihalla välitunnilla. Onni on tippunut keinusta ja Onnin polveen sattuu kovasti. Onnin kanssa keinumassa olivat myös kaksi muuta koulun oppilasta, Teemu ja Ville.

Rastin toteutus: Aluksi oppilailta kysytään, miten vastaavanlaisessa tilanteessa tulisi toimia. Kun oppilaat ovat kertoneet vaihtoehtoista, niin heille kerrotaan miten tilanteessa tulisi toimia. Oikea toiminta tilanteessa olisi se, että toisen oppilas jää tarkkailemaan Onnin vointia ja muutenkin rauhoittamaan Onnia, sillä tapaturman sattuessa loukkaantunut voi helposti hätäntyä. Toinen oppilas hakee mahdollisimman ripeästi välituntivalvojan tai lähimmän aikuisen apuun. Aikuiselle kerrotaan mitä on tapahtunut, missä on tapahtunut ja kenelle. Tämän jälkeen aikuinen opastetaan ripeästi tapahtumapaikalle.

Oppilaiden kanssa kerrataan vielä uudestaan toimintaketju:

- Jos mahdollista yksi jää tapahtumapaikalle loukkaantuneen luo
- Yksi hakee mahdollisimman pian aikuisen apuun
- Aikuiselle kerrotaan mitä on sattunut, missä on sattunut ja kenelle on sattunut
- Aikuinen opastetaan tapahtumapaikalle

Lopuksi oppilaat harjoittelevat toimintaketjun tapaturman sattuessa koulun alueella.

Liite 21. Rasti 5 muokattu

RASTI 5

Aihe: Tajuttoman henkilön ensiapu

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Oli ollut sateinen ilma, ja Onni oli tippunut välitunnilla kiipeilytelineeltä ja mennyt tämän jälkeen tajuttomaksi.

Rastin toteutus: Aluksi käydään läpi ensiapu tällaisessa tilanteessa. Tämän jälkeen ohjaaja näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen oppilaan avulla. Ensin

- yritetään saada tajuton hereille puhuttelemalla/ravistelemalla, henkilö ei heräteltävissä → soitto hätänumeroon 112 välittömästi ja noudatetaan hätäkeskuksen ohjeita
- loukkaantunut ei herää puhutteluun/ravisteluun -> tarkastellaan hengitystä katsomalla, kuuntelemalla ja tunnustelemalla (liikkuuko rintakehä, kuuluuko hengityksen ääni, tuntuuko ilman virtaus esim. omaa poskea vasten)
- hengitys on normaalia -> loukkaantunut käännetään kylkiasentoon ja seurataan hänen tilaansa ammattiavun tulon saakka

Tajuttoman kääntäminen kylkiasentoon

Nosta potilaan toinen käsi yläviistoon kämmen ylöspäin ja toinen käsi rinnan päälle.

Nosta potilaan takimmainen polvi koukkuun. Tartu kiinni potilaan hartiasta ja koukussa olevasta polvesta ja käännä hänet kylkiasentoon.

Aseta käsi posken alle kämmenselkä ylöspäin.
Jätä päällimmäinen jalka suoraan kulmaan.
Varmista pään asento niin, että hengitystiet
pysyvät auki.

Seuraavaksi oppilaille kerrataan vielä miten tajuton käännetään kylkiasentoon, jonka jälkeen oppilaat saavat harjoittelevat pareittain kylkiasentoon kääntämistä. Lopuksi oppilailta kysytään, olisiko Onni voinut estää tapahtuneen jotenkin (on sateinen ilma, onko kiipeilyteline tällöin turvallinen).

Rastilla tarvittava materiaali: Jumppamattoja

Liite 22. Rasti 6 muokattu

RASTI 6

Aihe: Säännöt ja ohjeet tapaturmattomuuteen

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni oli juossut koulun rappusissa ja kompastunut toisen oppilaan reppuun.

Rastin toteutus: Oppilailta kysytään omia ideoita tapaturmien ehkäisemiseksi koulun alueella. Oppilaile kerrotaan, että se voi olla esimerkiksi ohje, jota noudattamalla tapaturmatilanne voidaan ehkäistä. Rohkaistaan oppilaat kertomaan kaikki mieleen tulevat ideat, ja kerrotaan ettei väärää vastauksia ole. Jokaisen ohjeen/säännön jälkeen oppilas saa käydä avaamassa yhden luukun luokkahuoneen taululta olevasta kuvasta. Luukkujen alta paljastuu itkevä Onni. Tämän jälkeen oppilailta kysytään vielä ideoita, miten kyseinen Onni olisi voinut tapaturman mahdollisesti välttää.

Rastilla tarvittava materiaali: Onnin kuva, joka on peitetty paperiluukuilla.

Lähde: http://www.hameenlinna.fi/Tiedostot/Hauho%20YK/Tapaturma.BMP_1.jpg

Liite 23. Rasti 7 muokattu

RASTI 7

Aihe: Haavojen ensiapu

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni leikki luokkatoverinsa kanssa luokan oven läheisyydessä. Onnin sormi jäi kesken leikkien oven väliin ja siihen tuli verta vuotava haava.

Rastin toteutus: Aluksi käydään läpi haavojen ensiapu. Ohjaaja näyttää samalla miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen oppilaan avulla. Oppilaan sormeen piirretään punaisella tussilla viiva esittämään haavaa.

- Haava puhdistetaan juoksevan viileän veden alla
- pienen viiltohaavan reunat suljetaan vastakkain haavateipillä
- haava peitetään suojasidoksella.

Vuotavat, syvät ja likaiset haavat ja vähänkin suuremmat viiltohaavat kuuluvat aina lääkärin hoitoon.

Tämän jälkeen oppilaat harjoittelevat pareittain haavojen ensiapua. Harjoittelun jälkeen oppilailta kysytään, miten Onni olisi voinut vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen omalla toiminnallaan (saako oven kanssa leikkiä, kannattaako oven läheisyydessä leikkiä). Lopuksi oppilailta kysytään, missä tilanteissa ja millä välineillä haavoja voi saada.

Rastilla tarvittava materiaali: Haavateippiä, laastareita, sidoksia, punaisia tusseja

Liite 25. Rasti 9 muokattu

RASTI 9

Aihe: Palovammojen ensiapu

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni on luokkaretkellä ja koko luokka on pysähtynyt evästauolle. Sämpylöiden ja mehun jälkeen oppilaat saavat paistaa aikuisten valvonnassa nuotiolla vaahtokarkkeja. Onnin paistama vaahtokarkki tippuu nuotioon ja Onni yrittää vaistomaisesti poimia tippuneen vaahtokarkin nuotiosta. Onnille tulee tilanteessa palovamma sormeen.

Rastin toteutus: Aluksi käydään läpi palovamman ensiapu. Ohjaajan näyttää, miten ensiapu toteutetaan tällaisessa tapauksessa yhden vapaaehtoisen lapsen avulla:

- palovammaa jäähdytetään viileän veden alla kunnes kipu häviää
- palovamman peitetään puhtaalla siteellä tai palovammojen hoitoon tarkoitettulla erikoissiteellä
- tulehtunut, kämmentä suurempi tai lasten palovammat vaativat aina lääkärin hoidon

Seuraavaksi oppilaat saavat harjoitella pareittain palovammojen ensiapua. Lopuksi oppilailta kysytään, miten Onni olisi voinut vaikuttaa tapaturman tapahtumiseen. Oppilaita pyydetään myös kertomaan, millaisissa erilaisissa tilanteissa palovammoja voi syntyä ja miten tilanteissa tulisi oikeasti toimia.

Rastilla tarvittava materiaali: Sidoksia palovammojen peittämiseen, vettä

Liite 26. Rasti 10 muokattu

RASTI 10

Aihe: Liikennemerkkien tunnistaminen

Rastin pituus: 15 min

Onnin tarina kyseisellä rastilla: Onni näkee koulumatkalla kuusi erilaista liikennemerkkiä, ja jää miettimään, mitä ne tarkoittavat.

Rastin toteutus: Oppilaille jaetaan paperit, joissa on kuvat kuudesta liikennemerkestä. Liikennemerkit ovat: suojatie, jalkakäytävä ja pyörätie, yhdistetty jalkakäytävä ja pyörätie, pyörätie, lapsia sekä STOP-merkki. Oppilaat ohjataan miettimään parin kanssa, mitä liikennemerkit tarkoittavat. Lopuksi oppilaiden kanssa käydään jokainen liikennemerkki yksitellen läpi. Oppilaat kirjoittavat liikennemerkin viereen, mistä liikennemerkestä on kysymys.

Rastilla tarvittava materiaali: Liikennemerkki-monisteet, kyniä

Kuvien lähde: <http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/maaraysmerkit.php>,
<http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/varoituserkit.php> ja
http://www.liikenneturva.fi/tietolehti/2010/punaiset/etuaajo_oikeus_vaistamiserkit.php

Liite 27. Aarrekartta muokattu

